

2014/4

Magyar

Bioetikai Szemle

Hungarian Review of Bioethics

MAGYAR BIOETIKAI SZEMLE

A Magyar Bioetikai Társaság
tudományos folyóirata

XX. évf. 4. sz. 2014.

Kiadja a
MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG
1114 Budapest, Eszék u. 18.
Felelős kiadó: Dr. Rojkovich Bernadette

Főszerkesztő: Dr. Makó János

Munkatárs: Somogyi Kálmánné

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. Blaskovich Erzsébet
Hamvas Józsefné
Dr. Hámori Antal
Ft. Nyéky Kálmán
Dr. Pruzsinszky József
Dr. Somosi György
Szabó Kármén Ráhel

Tördelés, nyomdai előkészítés:
Arcus.hu Kft., Vác

Nyomdai és kötészeti munkák:
Multiszolg Bt., Vác

A szerkesztőség címe:
1114 Budapest, Eszék u. 18.
E-mail: bioetikai.tarsasag@gmail.com

Megrendelhető ugyanitt.
Támogatás egy évre 3000 Ft.

Kéziratokat nem őrzünk meg.
A közlemények interneten is elérhetők.

ISSN 1218-3911

HUNGARIAN REVIEW OF BIOETHICS

Quarterly
Hungarian Society of Bioethics

Vol. 20. No. 4. 2014.

Editor: Dr. János MAKÓ
Publisher: Dr. Bernadette ROJKOVICH

Postal address:
Eszék u. 18.
H-1114 Budapest

MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG

Örökös elnöke:
Prof. Dr. Gaizler Gyula

Örökös tiszteletbeli elnöke:
Dr. Gyökössi Endre

Elnöke:
Dr. Rojkovich Bernadette

Folyóiratunk honlapja
<http://www.hrb.hu>
és <http://bioetika.weebly.com/>
címen érhető el.

TARTALOMJEGYZÉK

EREDETI KÖZLEMÉNYEK

HÁMORI Antal:

A gazdaság, az erkölcs és a jog kapcsolata 139

KÉK Emerencia:

A katolikus egyház tanítása az embrionális őssejtkutatásokkal kapcsolatban 150

KONFERENCIA ELŐADÁSOK

KOVÁCS József:

A bioetikai oktatás jelene a Semmelweis Egyetemen 158

FRIVALDSZKY Edit:

Család és hivatás 163

PÁLFAY Erzsébet:

Bemutatkozik a Három királyfi, Három királylány mozgalom 166

BIOETIKA A GYAKORLATBAN

KROÓ Mária:

Nőnek születtünk - Család és hivatás: vagy-vagy, vagy is-is? 169

HÍREK, KÖZLEMÉNYEK 176

FELHÍVÁS SZERZŐINKHEZ 177

SZERZŐINK 178

CONTENTS

ORIGINAL ARTICLES

- Antal HÁMORI:
The Connection Between Economics, Morals and Law 139
- Emerencia KÉK:
The Teaching of the Catholic Church on the Research on Embryonic Stem Cells 150

CONFERENCES AND PRESENTATIONS

- József KOVÁCS:
Teaching Bioethics Today at the Semmelweis University 158
- Edit FRIVALDSZKY:
Family and Vocation 163
- Erzsébet PÁLFAY:
A Presentation of the Movement „Three Princes – Three Princesses” 166

BIOETHICS IN PRACTICE

- Mária KROÓ:
Born to be Women – Family and Vocation: either – or, or both-both? 169

OUR COMPANY NEWS, NOTICE 176

NOTICE TO OUR AUTHORS 177

AUTHORS 178

A GAZDASÁG, AZ ERKÖLCS ÉS A JOG KAPCSOLATA

*„Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelke kárát vallja?
Mit is adhatna az ember cserébe a lelkéért?” (Mt 16,26)*

A tanulmány bemutatja a gazdaság fejlődéséhez sem nélkülözhető, emberközpontú etikai-jogtudományi nézet főbb alapelveit, támpontjait. Így például szó esik a gazdasági termelés feladatáról, a gazdaság rendeltetéséről, a gazdasági élet céljáról, az erkölcsi és a fizikai rend viszonyáról, a gazdasági élet árnyoldalairól, a szolidaritás, a szubszidiaritás, az igazságosság, a közjó alapelvéről, a mértékletesség és a szeretet erényéről, s persze az erkölcs és a jog fogalmáról, kapcsolatáról.

The study introduces some of the most important principles and basic pillars of human-centred moral and jurisprudential aspect which are absolutely essential to the growth of economy as well. In this framework, the study comments upon economic production, the attribution of economy, the aim of economic life, the relationship between physical and moral order, the dark sides of economic life, the principle of solidarity, subsidiarity, justice, public welfare and the virtues of moderation and love, the relationship between morality and law, the definition of these two notions.

Kulcsszavak: gazdaságetika, erkölcsi rend, jog, emberi méltóság, globalizáció, fogyasztói társadalom, kizsákmányolás, szolidaritás, szubszidiaritás, igazságosság, közjó, mértékletesség, arany szabály

Bevezetés

A Marketing & Menedzsment 2013/4. számában jelent meg Dudás Katalin Fenntarthatatlan növekedés, fenntarthatatlan fogyasztás. Fenntarthatatlan marketing? című – a fogyasztást górcső alá vevő – tanulmánya, amely már címével felkelti az etikus-jogász figyelmét; Bevezetésében – szavaival – provokatív, nehezen megválaszolható, vitaindító-nak szánt kérdéseket megjelenítve: „[...] Hogyan viszonyulnak a világ problémáihoz és azok megoldásához a fogyasztásösztönzéssel kapcsolatos tanok?”

A Szerző először a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatatlanságról ír: számos adattal illusztrálva az egyenlőtlenségeket, felhívva a figyelmet a fejlett országok pazarló fogyasztási szokásaira; a szüntelen fogyasztásnövelés, a pénzügyi kapzsiság és a fogyasztói mohóság káros következményeire is kitérve; a súlyosbodó ökológiai problémák vonatkozásában szintén megfelelő reflexiót kívánva. Ezt követően – nem megkérdőjelezve a társadalmi és gazdasági problémák fontosságát – elsősorban a környezeti fenntarthatatlanságot helyezi vizsgálódásai fókuszába, és bemutatja, milyen összefüggések lehettek fel napjaink uralkodó fogyasztói szokásai és az ökológiai problémák között;

ennek keretében a fenntartható fogyasztásról is szól. Mindezek után a fenntarthatatlan (pazarló, túlzó) fogyasztás kialakulása, annak okai, majd a fogyasztói társadalom s kritikájának tárgyalása következik.

Dudás Katalin értékes kutatási eredményeket felvonultató művében rávilágít arra, hogy a fogyasztás nem boldogít, s a változás szükséges, de nehéz – kiemelve az önkéntes egyszerűsítőket; összegzésében, a társadalmi igazságosság követelményét is említve, a marketingszakembereket etikai szempontú önvizsgálatra (is) hívva, néhány kérdést vet fel, amelyek – megfogalmazása szerint – kulcsfontosságúak a marketing szempontjából: például, „Lehet-e, kell-e a marketing ökológiai, társadalmi és gazdasági fenntarthatatlanságban vállalt szerepéről beszélni? Lehet-e, kell-e felelőtlenséggel, túlzott anyagias-sággal, ökológiaellenességgel vádolni, mint az több szerzőnél (lásd például Kilbourne 1995, Sükösd 2004, Tóth 1995) is olvasható?”, „Kell-e változtatni a marketingoktatási anyagokon etikai, morális megfontolások vagy éppen a változásokra való reagálás okán?”

Az ilyen és ehhez hasonló kérdések értelemszerűen ösztönzik az embert, hogy etikai nézőpontból hozzájáruljon a felmerült problémák helyes megoldásához, a szükséges változáshoz; szólva a gazdasági termelés feladatáról, a gazdaság rendeltetéséről, a gazdasági élet céljáról és árnyoldalairól, a kizsákmányolásról, továbbá a gazdasági fejlődés irányultságáról, valamint a gazdaságetikai alapelvekről, s erényekről, illetőleg az erkölcs és a jog fogalmáról, kapcsolatáról.

Az ember és a gazdaság viszonya

A harmadik évezred elején, látván a sok problémát, tapasztaljuk például, hogy nagyon sokan a legszükségesebb javakból sem részesülnek, súlyos lelkiismereti kötelességgel kell szólnunk a gazdaság etikai (és jogi) aspektusáról, annak jelentőségéről, fontosságáról.

Legelőször is azt kell kiemelnünk és hangsúlyoznunk, hogy a gazdasági és társadalmi élet középpontjában az ember áll. Ennek megfelelően a *gazdasági termelés feladata*, hogy biztosítsa az embernek mindazon javakat, amelyekre természetes igényeinek kielégítése céljából szüksége van. Tehát nem az ember van a gazdaságért, a termelésért, az egyre nagyobb volumenű termelésért, az egyre csábítóbb termékek előállításáért, hanem fordítva: minden az emberért van; a *gazdaság rendeltetése* az egész ember és az egész emberi közösség szolgálata.¹ Ez következik az ember egyedülálló méltóságából, teljes hivatásából. A *gazdasági élet célja* az ember, az emberiség életkörülményeinek jobbá tétele; az, hogy az ember az általa termelt javak felhasználásával szellemi téren is egyre jobban kiteljesítse önmagát; végső soron: a teljes és boldog tökéletességre jutás.² Így a gazdasági tevékenységet saját módszerei és törvényei szerint az erkölcsi rend határain

1 Ld. *A Katolikus Egyház Katekizmus* (1997. augusztus 15.), A latin mintakiadás fordítása, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója (SZIT), Budapest, 2002. (863; fordította: Diós István; a továbbiakban: KEK) 2426. Vö. II. János Pál pápa, „*Laborem exercens kezdetű enciklika*” (1981. szeptember 14.), *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* 73 (1981) 577-647. (a továbbiakban: LE), 6.; KEK 2427-2428., 2459.

2 Ld. Goják János, *Bevezetés a Gaudium et Spes kezdetű konstitúcióhoz*, in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai* (Szent István Kézikönyvek 2.), SZIT, Budapest, 2000. 641-642. Vö. II. Vatikáni Zsinat, „*Gaudium et Spes kezdetű lelki-pásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról*”, Róma, 1965. december 7., *AAS* 58 (1966) 1025-1120. (a továbbiakban: GS), 63. és 64.

belül kell végezni.³ A Máté szerinti evangéliumból idézve: „Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelke kárát vallja? Mit is adhatna az ember cserébe a lelkéért?”⁴

Gazdasági viszonyainkat végig gondolva, azt kell belátni, hogy az ember nem válhat a termelés rabszolgájává, nem veszhet el a termelésben (gazdaságban). E veszély nem csekély, és valamiképpen a termelés mechanizmusában rejlik. A termelt javak ugyanis mintegy szembefordulhatnak a munkát végző emberrel, szipolyozzák és maguk alá gyúrik, ami ellenséges érzelmeket szülhet a termelés mechanizmusa iránt. Ezt a fajta elidegenedést úgy lehet elkerülni, hogy a munkavállalót – személyesen vagy szabadon választott képviselő útján – bevonják a termelés irányításába; így átéli, hogy ura a termelésnek, azaz felette áll; miképpen társadalmi síkon is jelentkezik az igény: a társadalom tagjai aktív szerepet kívánnak játszani a közügyekben, igénylik a beleszólást a döntések meghozásában.⁵

A *gazdasági élet árnyoldalai* közé tartozik, hogy miközben a gazdagok fényűzése fokozódik, a szegények nyomora növekszik; nem kevesen valósággal a gazdasági élet bővületébe kerültek, annyira, hogy csaknem egész egyéni és társadalmi életüket a gazdasági szemlélet határozza meg. Ezzel szemben a gazdasági élet fejlődése, ha ésszerűen, emberségesen irányítanak és egybehangolnák, képes volna csökkenteni a társadalmi egyenlőtlenségeket. Ehelyett azonban rengetegen nélkülözik a létminimumot is, ugyanakkor mások dúskálva élnek és tékozzolják a javukat. Egy hirtelen és aránytalanul meggazdagodott szűk réteg és a megélhetés nehézségeivel egyre inkább küszködő „társadalom” között drámaian nő a szakadék: a gazdagok egyre gazdagabbak, a szegények pedig egyre szegényebbek lesznek. Valóban, a mai Magyarországon is, óriási igazságtalanságok tanúi vagyunk: egymás mellett él a fényűzés és a nyomor. Míg kevesek kezében rendkívül nagy hatalom összpontosul, addig sokaknak úgyszólván semmi lehetőségük sincs arra, hogy a saját kezdeményezésükből és a saját felelősségükre cselekedjenek,⁶ hiszen gyakran emberhez méltatlan élet- és munkakörülmények között vergődnek,⁷ s vannak, akik éhen is halnak, vagy hajléktalanként szó szerint megfagynak.

A *kizsákmányolás* azonban sem menthető,⁸ sérti az emberi méltóságot, súlyos bűn. Az embertelen életkörülmények, a lealacsonyító munkafeltételek, amelyek a munkavállalókat a haszonszerzés pusztá eszközévé teszik, s nem szabad és felelős sze-

3 Ld. GS 64.; KEK 2426. Az *erkölcsi rend*, amely erkölcsi alapelvekre vezethető vissza, azon létezők összességét tartalmazza, amelyeknek erkölcsi léte és értéke van (pl. jószág, erényes, felelős emberi élet, lelkiismeret szava). A legáltalánosabb *erkölcsi alapelv*, hogy a jót tenni, a rosszat kerülni kell. Ugyancsak természetes erkölcsi törvény, hogy az életet, különösen az emberi életet tisztelni és védeni kell, valamint az is, hogy mindenkinek meg kell adni azt, ami neki jár. Az *erkölcsi jó* méltó az emberhez; az a magatartás, ami az emberi természet igaz céljára irányul. Ha az ember magatartása – célját tekintve – nem felel meg a jó értelemben vett emberi természetnek, akkor erkölcsileg nem jó (pl. a részegség erkölcsileg rossz – Tóbiás könyve 4. fejezetének 15. versében például ezt olvashatjuk: „Ne igyál annyi bort, hogy részeg legyél tőle, ne kísérvén életutadon az iszákosság.”). A tisztességes emberi magatartás tehát meghaladja a merőben fizikai természet rendjét; például az étel és ital a fizikai renhezhez tartozik, de amikor alamizsnaként használják a rászorulóknak részére, akkor új jelentést kap.

4 Ld. Mt 16,26; Lk 16,1-31; Kol 3,17.

5 Ld. 2-es sz. lábjegyzet, Góják 642. Vö. GS 68.

6 Vö. KEK 2429.

7 Ld. GS 63.; vö. KEK 2431., 2436., II. János Pál pápa, „*Centesimus annus kezdetű enciklika a szociális kérdésről*” (1991. május 1.), AAS 83 (1991) 793-867. (SZIT, Budapest, 1991. 96, fordította: Balogh Gábor, Barabás Miklós, Góják János; a továbbiakban: CA), 48.

8 Ld. 5-ös sz. lábjegyzet.

mélyeknek tekintik, kétségtelenül szégyenletes gaztettek (ezeket az ún. gazdasági törvényszerűségek sem igazolják); s félreértés ne essék: miközben tönkreteszik az emberi civilizációt, inkább az elkövetőiket szennyezik be, mint azokat, akik elszenvedik a jogtalanságot – az erkölcsi jótól ugyanis a bűnelkövetők kerülnek távol.⁹

Tudatosítani kell mindenkinben: a *Föld javai* nem egyeseknek, hanem kivétel nélkül mindenkinek, az egész emberiségnek ajándékozott, hogy azokat mindenki létfenntartására, egyéniségének kibontakoztatására használja fel;¹⁰ a magántulajdonhoz való jog nem szünteti meg a *javak egyetememes rendeltetését* (vö. pl. szegények, éhezők, koldusok, hajléktalanok, egészségügyi ellátást nélkülözők segítése: „nem a magunk javait osztogatjuk nekik, hanem azt adjuk oda, ami az övék” – nem is annyira a szeretet cselekedete ez, mint inkább az igazságosságból fakadó köteleesség teljesítése¹¹).

A *gazdasági fejlődésnek* tehát mindig az *emberek igaz javára kell irányulnia* – egyetemesen. A dolgok rendjét kell a személyek rendjéhez szabni, nem fordítva. Ezt a rendet úgy kell kibontakoztatni, hogy az *igazságban* legyen megalapozva, az *igazságosságbán* épüljön, és a *szeretet éltesse*; a *szabadságban* pedig napról napra emberibb egyensúlyt kell találnia. Ennek megvalósításához azonban a gondolkodásmódot kell megújítani, a magatartást meg kell változtatni, és a társadalmat nagy mértékben át kell alakítani.¹² Az alábbiakban ehhez szeretnék további támpontokat, alapelveket ismertetni.

Gazdaságtikai alapelvek – erények

Hangsúlyozni kell, hogy a társadalmi-gazdasági problémákat csak a *szolidaritás* valamennyi formájának, a szegények egymás közötti, a gazdagok és szegények, a munkások egymás közötti, a munkaadók és munkavállalók, a nemzetek és népek szolidaritásának segítségével lehet megoldani. Globalizált világunk fogyasztói, anyagi javakat hajszóla társadalmában érdemes kiemelni, hogy a nemzetközi szolidaritás is része az erkölcsi rend követelményének; – a világ békéje részben ettől függ.¹³

9 Ld. GS 27., 67.; II. János Pál pápa, „*Veritatis splendor* kezdetű enciklika a katolikus Egyház minden püspökének az Egyház erkölcstanának néhány alapvető kérdéséről” (1993. augusztus 6.), AAS 85 (1993) 1133-1228. (SZIT, Budapest, 1993. 149, fordította: Diós István; a továbbiakban: VS), 80.; II. János Pál pápa, „*Evangelium vitae* kezdetű enciklika az élet védelméről” (1995. március 25.), AAS 87 (1995) 401-522. (SZIT, Budapest, 1995. 152, fordította: Diós István; a továbbiakban: EV), 3.

10 Ld. 2-es sz. lábjegyzet, Goják 643. Vö. GS 69.

11 Vö. pl. Lk 3,10-14.

12 Ld. GS 26., 63.

13 Ld. KEK 1941.; vö. uo. 1938., 2317., 2437-2442.; GS 78.; II. János Pál pápa, „*Sollicitudo rei socialis* kezdetű enciklika a szociális kérdékről” (1987. december 30.), AAS 80 (1988) 513-586. (SZIT, Budapest, 1988. 79, fordította: Kiss László; a továbbiakban: SRS), 9., 14., 16-17., 32., 42., 45., 47.; CA 26., 28., 35., 48., 51.; XVI. Benedek pápa, „*Caritas in veritate* kezdetű enciklika”, SZIT, Budapest, 2009. (105, fordította: Dér Katalin és Horváth Pál; a továbbiakban: CV), 33.: „[...] A fő újdonság azonban a kölcsönös világméretű függés robbanásszerű jelensége, amelyet ma egyszerűen 'globalizációként' ismerünk. VI. Pál részben előre látta ezt, de méretei és kibontakozásának sebessége nem volt előre látható. A folyamat, amely a gazdaságilag fejlett országokban kezdődött, önnön természetének megfelelően oda vezetett, hogy minden gazdaságot átfog. Ez volt az elmaradottságból való kitorés motorja egész régiók számára, s így önmagában nagyon is megfelelő utat jelent. Ha azonban nem irányítja a szeretet az igazságban, e világméretű erő mindmáig ismeretlen veszteségeket és károkat szül, és újfajta megosztottságokat okoz az emberiség családjában. Ezért a szeretet és az igazság eddig még soha nem látott és minden bizonnyal széles körű, továbbá összetett feladat elé állít minket. Arról van szó, hogy kitágítsuk az értelem hatókörét, alkalmassá tegyük ezen hatalmas új dinamizmusok

„A személyek egyenlő méltósága megköveteli, hogy emberibb és méltányos életfeltételekhez jussanak. Ugyanis az egy emberi család tagjai vagy népei közötti kirívóan nagy gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek botrányt okoznak és ellenkeznek a társadalmi igazságossággal, a méltányossággal, az emberi személy méltóságával, és a társadalmi és nemzetközi békével.”¹⁴

A *szolidaritás* követelménye, amely a szeretetből származik, napjaink konkrét valóságára alkalmazva azt kívánja, hogy mindenkinek meg kell adni a felemelkedéshez, az emberibb élethez szükséges segítséget, aki – bármilyen okból – peremre szorult.¹⁵ A *szubszidiaritás* elvéből ugyanakkor az is következik, hogy a nehéz helyzetben lévőknek nemcsak mástól kell várniuk a segítséget, hanem *nekik is mindent meg kell tenniük felemelkedésük érdekében*. Ez azonban semmiképpen sem jelentheti azt, hogy az állam magukra hagyja azokat, akik – bármilyen okból – képtelenek önmagukról gondoskodni.¹⁶

Megfelelő társadalmi intézkedésekkel a család is segíteni és védelmezni kell: ott, ahol a családoknak nem áll módjában, hogy ellássák feladatukat, a társadalom más testületeinek kötelessége, hogy segítsék és támogassák a család intézményét.¹⁷ A közhatalomnak komoly feladata, hogy elismerje, óvja és erősítse a házasság és a család igazi természetét, védje a közkerölcsöket és segítse a családok boldogulását.¹⁸

Mindent meg kell tenni továbbá annak érdekében, hogy a gazdasági életben jelentkező konfliktusok olyan tárgyalások útján rendeződjenek, amelyek minden szociális partner jogait és kötelességeit számításba veszik: a munkáltatókét, a munkavállalókét, illetve a képviselőikét (pl. a szakszervezetekét), és adott esetben a közhatalomét is.¹⁹ Hangsúlyozandó, hogy nemcsak a profit növelésére, hanem a személyek javára is tekintettel kell lenni. A profitra azonban szükség van, mert ez teszi lehetővé a beruházásokat, amelyekről függ a gazdasági társaságok jövője és az alkalmazottak munkahelye, megélhetése.²⁰

Gazdasági téren az emberi méltóság tisztelete megköveteli a *mértékletesség* erényének gyakorlását, hogy mérsékeljük az evilági javakhoz való ragaszkodást; az *igazságosság*

megismerésére és irányítására, lelkesítsük át »a szeretet civilizációjának« távlatával, amelyet Isten ültetett el minden népből, minden kultúrában.”, 42.: „[...] Néhány olyan strukturális elem ellenére, amelyek jelentőségét sem letagadni, sem eltúlozni nem szabad, »a globalizáció sem nem jó, sem nem rossz eleve. Azzá lesz, amivé az emberek teszik.« Nem áldozatainak, de szereplőinek kell lennünk, az értelem világosságával előre haladva, a szeretet és az igazság által vezérelve. A vak ellenállás hibás, előítéletes magatartás lenne, amely végül képtelen felismerni a dolog pozitívumait, és azzal a veszéllyel járna, hogy elvesztegetünk egy jó alkalmat arra, hogy bekapcsolódjunk a globalizáció által kínált sokféle fejlődési lehetőségbe. A globalizációs folyamatok, amennyiben megfelelően tervezik el és irányítják azokat, olyan lehetőséget adnak a gazdaság nagy, világméretű újraelosztására, amilyen még soha nem létezett, míg ha rosszul irányítják őket, a szegénységet és az egyenlőtlenséget növelhetik, sőt a válság az egész világot megfertőzheti. *Ki kell küszöbölni a globalizáció* – olykor igen súlyos – *működési hibáit*, amelyek új megosztottságokat idéznek elő a népek között és a népen belül, és biztosítani kell, hogy a gazdaság újraelosztása ne a szegénység újraelosztásával, sőt a szegénység fokozódásával járjon együtt, ami reális félelmünk, ha rosszul kezelik a jelenlegi helyzetet. [...]”.

14 Ld. KEK 1938., és GS 29. Vö. KEK 2317., GS 78.

15 Ld. Magyar Katolikus Püspöki Kar, „*Igazságosabb és testvériesebb világot! A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele a hívekhez és minden jóakarátú emberhez a magyar társadalomról*”, Budapest, 1996. 25.

16 Ld. uo. 27. Vö. CV 57-58., 60-61., 67.

17 Ld. KEK 2209.

18 Ld. uo. 2210., GS 52.; vö. KEK 2211., GS 47., II. János Pál pápa, „*Familiaris consortio kezdetű apostoli buzdítás az egész katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztény család feladatairól a mai világban*” (1981. november 22.), *AAS* 74 (1982) 81-191. (SZIT, Budapest, 1982. 148, 2002. 114, fordította: Diós István), 46.; CV 44.

19 Ld. KEK 2430.; vö. LE 11.

20 Ld. KEK 2432.; vö. uo. 2433-2436., GS 67., LE 18-19., 22-23., CA 35., 37., 48.; CV 21.

erényének gyakorlását, hogy tiszteletben tudjuk tartani a felebarát jogait és megadjuk, amivel tartozunk neki (így csökkentenünk kell az anyagi egyenlőtlenségeket); valamint a már említett *szolidaritás* erényének gyakorlását, az *aranyszabály*²¹ és az Úr bőkezősége szerint, aki értünk szegénnyé lett, noha gazdag volt, hogy mi az ő szegénysége által meggazdagodjunk.²²

Érdemes emlékezni arra is, hogy a tizedik parancsolat tiltja a mohóságot és a földi javak megszerzésének mértéktelen vágyát. Tiltja a kapzsiságot, ami a gazdagság és a vele járó hatalom iránt érzett mértéktelen vágyból fakad. Még azt a vágyat is tiltja, hogy igazságtalanságot kövessünk el, amellyel a felebarátnak anyagi kárt okoznánk: „Amikor a Törvény figyelmeztet: »Ne kívánd«, e szavak arra vonatkoznak, hogy fogjuk vissza a vágyainkat idegen dolgoktól. Az idegen dolgok megkívánásának szomjúsága ugyanis mérhetetlen és végtelen, és soha nem telik be, miként írva van” a Sirák fia könyvében:²³ „A kapzsinak sose elég az, amije van, a telhetetlenség kiszárítja lelkét.”²⁴

A szegények iránti megkülönböztetett szeretet és az ebből eredő megfontolások alapján nem hagyhatjuk figyelmen kívül az éhezők, a koldusok, a hajléktalanok, a kilátástalanságban élő emberek mérhetetlen sokaságát és szenvedését. Ha ezekről az emberekről nem veszünk tudomást, hasonlítunk a dúsgazdag emberhez, aki úgy tett, mintha nem ismerné a koldus Lázárt, aki az ajtaja előtt feküdt.²⁵

Csak a példa kedvéért a *gondolkodásmód helyes irányú megváltoztatásához*; Greshake „Pap vagy mindörökké” című könyvében olvashatjuk: „Ha valamely beszerzéssel kapcsolatban kétségeink vannak, problematikus építkezés előtt állunk (plébánia, templom ...), költséges nyaralást tervezünk, és így tovább, akkor gondolatban vegyük úgy, hogy kétszer annyiba kerül és akkor tegyük fel magunknak a kérdést, hogy hajlandók vagyunk-e

21 Ld. Mt 7,12 („Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük.”); Lk 6,31 („Úgy bánjatok az emberekkel, ahogy akarjátok, hogy veletek is bánjanak.”); Tób 4,15 („Amit magadnak nem szeretnél, azt másnak se tedd.”). A törvény összefoglalását adó aranyszabály pozitíve fejezi ki az ószövetségi magatartásszabályt: az ember tökéletessége ugyanis nem abban áll, hogy nem tesz rosszat, hanem megteszi a jót. Ld. *Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás*, SZIT, Budapest, 2000. (1455) 1130. Vö. MTörv 15,14: „...Adj neki aszerint, ahogy az Úr, a te Istened megáldott.”; Sir 31,15: „Magad után ítélj embertársad felől, légy minden ügyedben józan és megfontolt.” Megemlítendő, hogy a szabálynak van görög előtörténete is: ld. *Jeromos Bibliakommentár II. Az Újszövetség könyveinek magyarázata*, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003. (668; főszerkesztő: Thorday Attila) 119. Az aranyszabály feltételezi, hogy az ember magának jót akar: „Egy mazochista a feje tetejére állítaná ezt a szabályt...” (ld. uo.). Hangsúlyozandó, hogy az aranyszabály nem a „kölcsonösségi etika”, amely szerint annak, aki valami jót kapott, azt viszonzania kell (az ilyen viszonzás nem szül „jutalmat”, hiszen kötelezettségből fakad); csak ha valaki „jót tesz”, még ha nem is kapott semmit sem, és csak ha nem vár semmit szerébe, kap – egészen váratlanul –, nem csak köszönetet, hanem Istentől is jutalmat (ld. uo. 190.). A Lk 6,31-et a következő versek értelmezik, nehogy Lukács hallgatósága a saját kultúrájában uralkodó kölcsönösségi etika alapján interpretálja (ld. uo.): „Mert ha csak azokat szeretik, akik benneteket is szeretnek, milyen hálát várhattok érte az Istentől? Hisz azokat, akik őket szeretik, a bűnösök is szeretik. Mert ha azokkal tesztek jót, akik veletek is jót tesznek, milyen halálra számíthattok? Hisz így a bűnösök is tesznek jót. Ha csak a visszafizetés reményében adtok kölcsönt, milyen hálát várhattok érte? A bűnösök is kölcsönöznek a bűnösöknek, hogy ugyanazt visszakapják. Szeressétek inkább ellenségeiteket: tegyetek jót, adjatok kölcsön és semmi viszonzást ne várjatok. Így nagy jutalomban részesültök, a Magasságosnak leszte a fia, hisz ő is jó a hálátlanokhoz és a gonoszokhoz. Legyetek hát irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas.” (Lk 6,32-36) – vö. Lk 6,27-30. Vö. Mt 6,1-4; 10,41-42. Az ember azt szeretné, hogy önzetlenül, viszonzást nem váróan, pusztán önmagáért szeressék (az ember szeretetre van teremtve, nem képes nélküle élni). A törvény tökéletes teljesítése a szeretet (ld. Róm 13,8-10).

22 Ld. KEK 2407.; 2Kor 8,9. Vö. KEK 2419-2422., 2458.; GS 23., 76., CA 3., SRS 1., 41. Vö. pl. CV 6.

23 Ld. KEK 2536. Vö. Mt 5,3; 6,25-34; Mk 8,35; Lk 6,20,24; 14,33; 21,4; Jak 5,16; KEK 1723., 2445., 2544-2547., 2556.

24 Ld. Sir 14,9.

25 Ld. Lk 16,19-31; SRS 42. Vö. pl. CV 27.

a kétszeres összeget is megfizetni. Ha igen, fizessük ki azt, amit kérnek, a másik felét pedig adjuk szegényeknek. Az ilyen eljárásnak mindenekelőtt pszichológiai jelentősége van, mert vagyon, kényelem és előnyök dolgában mindig belefolyik a döntésbe a szegény is, mindig ott áll mellettem. Sőt vannak az egésznek reális következményei, amennyiben mindenemből, amim csak van, illetve amit szerzek, vagy aminek örülök, más is részesül. Megadóztatom magam a szegények javára és ha csak egy kicsivel is, de közelebb jutok ahhoz, hogy az evangélium által a szegények iránt megkövetelt szeretetet megvalósítsam és velük egyenlővé tegyem magam. Ilyen vagy hasonló gyakorlat saját mindennapi döntéseink és a közösségi döntések szempontjából is igen jelentős lehet.”²⁶

Észre kell venni, hogy minden olyan rendszer, amely szerint a társadalmi kapcsolatot teljes mértékben a gazdasági tényezők határozzák meg, ellentétes az emberi személy és cselekedetének természetével.²⁷ Elfogadhatatlan az az elmélet, amely a nyereséget teszi a gazdasági tevékenység kizárólagos szabályává és végső céljává. Tapasztalatból is tudjuk, hogy a pénz utáni rendetlen vágy szüntelenül megtermi káros gyümölcseit. Ez a társadalmat felforgató számos konfliktus egyik oka.²⁸ A megnövekedett társadalmi igazságtalanság pedig a gazdasági fejlődést is gátolja.

Az a gyakorlat, amely a személyt pusztá haszonszerző eszközzé teszi, lealacsonyítja az embert, és a pénz bálványozásához vezet.²⁹ *Az ember és a profit viszonyában a cél az ember; az eszköz a profit.* Ha ezt szem elől tévesztjük, amennyiben az eszközből célt, a célból eszközt csinálunk, annyiban tévúton járunk.³⁰ Ezért nemcsak a totalitárius ideológiák utasítandók el, hanem az emberi munkával szemben a piac törvényének abszolút elsődlegességét hirdető kapitalista gyakorlat is. A kizárólagosan piaci törvényekkel történő szabályozás ugyanis sérti a társadalmi igazságosságot, mert „számtalan olyan emberi szükséglet van, melyek a piacról nem kielégíthetők”.³¹

A jognak is az ember teljes méltóságának védelme és kibontakoztatása, az emberi testvériség, az ember igaz javának és az egész emberiség szolgálata a célja. E követelmény alól a gazdaság sem képez kivételt. Igaz szabadságunk, gazdasági növekedési lehetőségeink is csak ezen belül értelmezhető.

Mint kovász a tésztában, úgy kell áthatnia az Ország újdonságának a Lélekkel a földet.³² Ennek abban kell megnyilvánulnia, hogy az igazságosság érvényesül a személyes és társadalmi, gazdasági és nemzetközi kapcsolatokban, nem feledve, hogy igazságos struktúra lehetetlen olyan emberek nélkül, akik igazak akarnak lenni.³³

E rész végén álljon itt a dúsgazdag és a szegény Lázár története: „Volt egy gazdag ember. Bíborban és patyolatban járt, és mindennap nagy lakomát rendezett. Volt egy Lázár nevű koldus is, ez ott feküdt a kapuja előtt, tele fekélyvel. Örült volna, ha jóllakhat abból, ami a gazdag ember asztaláról hulladékként lekerült. De csak a kutyák jöttek és nyalo-

26 Ld. Greshake, Gisbert, *Pap vagy mindörökké (A papi hivatás teológiájának és lelkiségének kérdései)*, SZIT, Budapest, 1985. (204) 144-145. (fordította: Beöthy György).

27 Ld. KEK 2423., CA 24.

28 Ld. KEK 2424.; GS 63., LE 7., CA 35.

29 Ld. KEK 2424.; vö. Mt 6,24; Lk 16,13; GS 65.; KEK 2425.; CA 10., 13., 44.

30 Vö. CV 71.

31 Ld. KEK 2425.; CA 10., 13., 34., 42., 44.

32 Ld. II. Vatikáni Zsinat, „*Apostolicam actuositatem kezdetű határozat a világi hívek apostolkodásáról*”, Róma, 1965. november 18., 5.

33 Ld. KEK 2832. Vö. Mt 5,37; 2Kor 1,17-20; Jak 5,12; és CV 76.

gatták a sebeit. Történt, hogy a koldus meghalt, és az angyalok Ábrahám kebelére vitték. Meghalt a gazdag ember is, és eltemették. Amikor a pokolban kínjai közt feltekintett, meglátta messziről Ábrahámot és kebelén Lázárt. Felkiáltott: Atyám, Ábrahám! Könnyörülj rajtam! Küldd el Lázárt, hogy ujjá hegyét vízbe mártva hűsítse nyelvemet. Iszonyúan gyötörődöm ezekben a lángokban. Fiam – felelte Ábrahám –, emlékezzél csak vissza, hogy milyen jó dolgod volt életedben, Lázárnak meg hogy kijutott a rosszból. Most tehát neki itt vigasztalásban van része, a te osztályrészed pedig a gyötrellem. Ráadásul köztünk és köztetek nagy szakadék tátong, hogy akik innét át akarnának menni hozzátok, ne tudjanak, se onnét ne tudjon hozzánk átjönni senki. Akkor arra kérlek, atyám – kiáltotta újra –, küldd el legalább az atyai házba. Van még öt testvérem, hadd figyelmeztessem őket, nehogy ők is ide jussanak a gyötrelmek helyére. Ábrahám ezt felelte: Van Mózesük és vannak prófétáik. Azokra hallgassanak. De az erősködött: Nem hallgatnak, atyám, Ábrahám! De ha a halottak közül megy el valaki, bűnbánatot tartanak. Ő azonban így felelt: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, ha a halottak közül támad fel valaki, annak sem hisznek.³⁴

Az erkölcs és a jog kapcsolata

Az erkölcs és a jog kapcsolatát illetően szólni kell e két fogalom meghatározásáról, különbségéről és összefüggéséről, az erkölcsi válság jogra gyakorolt hatásáról.

Az erkölcs szó alatt általános értelemben szokás, külső cselekvésmód, az ember létformája értendő (vö. jó erkölcs – rossz erkölcs); szorosan véve az emberre vonatkozó természeti és tételes törvényeket megtartó cselekvésmódról – sőt erényről is – beszélünk (vö. erkölcsös); de találkozunk vele úgy is, mint az emberi magatartásokat – akár külsőleg is – kötelezően meghatározó, koronként és közösségekként változó szabályok összességével (ld. pl. különböző népek erkölcei, szakmai etikai kódexek).³⁵

A jog leginkább külső, jórészt alanyok közti viszonyokat szabályozó, kötelező erővel bíró magatartási normák rendszereként ragadható meg, amely a jóra, a helyesre, az igazra irányul, hozzájárulva mind az egyedi, mind a közösségi élet kiteljesedéséhez, igazságos rendjéhez, belső békéjéhez, örök boldogságához. E kötelező erőhöz általában kényszerítő erő is társul.³⁶

Hangsúlyozandónak tartom, hogy a pozitív jog nem végső szabálya önmagának: az emberek közti igazságos rend alapvető követelményeihez kötődik. A tételes jog megalkotása és alkalmazása sem történhet önkényesen; igazodnia kell például a fizikai, biológiai, pszichológiai, társadalmi törvényszerűségekhez, s figyelembe kell vennie az etika szempontjait. Ha az előírások az igazságosság (alapvető) követelményeivel, az (említették szerinti, szoros értelemben vett) erkölcs kívánalmaival, a természetjoggal kerülnek ellentétbe, akkor lelkiismeretben nem köteleznek, kötelező erővel nem bírnak.³⁷ Ilyen esetben a hatalom szétfoszlik

34 Ld. Lk 16,19-31.

35 Bővebben ld. pl. Magyar Katolikus Lexikon (MKL) III., SZIT, Budapest, 1997. (932) 242-243.

36 Bővebben ld. pl. MKL V., SZIT, Budapest, 2000. (975) 861-863.; Erdő Péter, *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7.), SZIT, Budapest, 2005. (878) 47-49.

37 Ld. Erdő Péter, *uo.* 48-49. Vö. EV 72.

és igazságtalansággá fajul.³⁸ A jogszabályok jogi jellege, kötelező ereje ugyanis az emberi természet objektív céljaiban rejlik, amelyeket a természeti törvények fejeznek ki normatív módon, valódi jogi jelleggel, kötelező erővel.³⁹ A jog fogalmilag csak azt foglalja magában, ami igazságos, ami a „másiknak” jár; vagyis: „Nem törvény az, ami nem igazságos.”⁴⁰

Erdő Péter professzor a jog fogalma kapcsán a következőket írja: „Ámde a reális érvényesülés esélye és a szabályok etikai minősége össze is függ egymással, mégpedig a keresztény szemlélet szerint nem pusztán azért, mert az etikai értéktudat a társadalom valóságának része és kifejezője, hanem mivel végső soron az emberi együttélés alapvető törvényszerűségeit ugyanaz a Teremtő rendezi, aki egyben az objektív valóságot átjáró erkölcsi értékeknek is végső forrása. A tételes jogot megelőző, de a jog számára is parancsoló erővel rendelkező tényezőknek a feltárása elsősorban az egyes szaktudományok (természettudományok, szociológia, pszichológia, etika, morálteológia stb.) feladata, de figyelembevételük előtt a jogi élet egyetlen szintjén sem lehet mereven elzárkózni. Állandó erőfeszítést igénylő probléma, hogy ezeknek a szempontoknak az érvényesítése a jogrendszeren belül hogyan biztosítható.”⁴¹

Az eddigiekből is látható, hogy az erkölcsöt és a jogot a közös emberi természet kapcsolja össze. Az erkölcsre épül a jog, és nem fordítva, hiszen a külsőleg (emberek közt) érzékelhető magatartásainkat a belső (lelkiismereti) mérlegelés és elhatározás motiválja, sőt alkalmasint meg is határozza.⁴² Ennek megfelelően a jognak nem szabad erkölcsellenesnek lennie: fogalmilag nem lehet az.⁴³

Az állami szabályozás feladata a közjó, a valódi igazságosságban rendezett társadalmi együttélés biztosítása azáltal, hogy tiszteletben tartja és megvédi az emberek alapvető jogait, előmozdítja a békét és a közérkölcst.⁴⁴ A közjó a társadalmi élet azon feltételeinek összessége, amelyek mind a csoportoknak, mind az egyes tagoknak lehetővé teszik, hogy saját tökéletességüket elérjék; az emberek fejlődésére van rendelve, mindenki életét érinti, s mindenki részéről okosságot igényel, főként azok részéről, akik a törvényes tekintély hivatalát gyakorolják.⁴⁵

38 Ld. EV 72.

39 Részletesen ld. pl. Frivaldszky János, *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*, SZIT, Budapest, 2011. (289) 254-255.; Frivaldszky János, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, SZIT, Budapest, 2007. (476) 436., 438. II. János Pál pápa az Evangelium vitae kezdetű enciklika 72. pontjában Aquinói Szent Tamás tanítását is idézi: „minden emberek által hozott törvény annyiban törvény, amennyiben a természeti törvényből ered. Ha pedig valamiben eltér a természeti törvénytől, már nem törvény, hanem a törvény romlása.”

40 Ld. EV 72. (97. l.): Aquinói Szent Tamás, *Summa Theologiae*, I-II, 95,2; Szent Ágoston, *De libero arbitrio*, I, 5-11. Vö. Erdő Péter, *Egyházjog*, SZIT, Budapest, 2005. 63.: „[...] az »isteni jogi« elvek[...] érvényesülése révén a jog az igazságossággal esik egybe.”

41 Ld. Erdő Péter, uo. 49.

42 Ld. Bolberitz Pál, *Az etika alapelvei*, Hamvas Béla Kulturakutató Intézet, Budapest, 2003. (91) 50-51., és 81. („Téves az a felfogás, mely szerint az erkölcs a jog része. Épp fordítva igaz: az erkölcsi rend alá van helyezve a jogrend, hiszen az utóbbit az előbbi alapozza meg.”), vö. uo. 81-91.; Bolberitz Pál, *A keresztény bölcsélet alapjai*, JEL Könyvkiadó, Budapest, 2002. (682) 417.; Bolberitz Pál, *Szabadság és Erkölcs*, Magyar Kolping Szövetség, Budapest, 1998. (262) 139.; Kecskés Pál, *Az erkölcsi élet alapjai* (Keresztény Bölcséleti Írások 4. Sorozatszerkesztő: Bolberitz Pál), JEL Könyvkiadó, Budapest, 2003. (248) 226., 228.; Turay Alfréd, *Az ember és az erkölcs, Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán* (Katolikus Teológiai Kézikönyvek 31.), Agapé Kiadó, Szeged, 2000. (81) 42.

43 *A jogász* annyiban fejt ki tevékenységét *moralistaként* (bölcs-észként), amennyiben az erkölcsi adottságokat igyekszik bizonyos fókig kifejezni a jogban.

44 Ld. pl. EV 71.

45 Ld. GS 26.

Erkölcsei válság (a rossz erkölcs elburjánzása) esetén azonban a jogalkotásban és a jogalkalmazásban résztvevő személy (pl. országgyűlési képviselő, alkotmánybíró) számára is megnövekszik a kísértés; s ha minél inkább eltévelyedik az emberiség, a belenövő nemzedékek egyre nagyobb mértékben ki vannak téve annak a veszélynek, hogy kevésbé ismerik fel: mi a helyes és mi a helytelen (mi a jó erkölcs és mi a rossz erkölcs); és azok közül az emberek közül, akik még érzékelik, nem kevesen a bűn, a gőg, a hiúság következtében kifelé, s az adott esetben lehet, hogy még önmaguk számára is tagadják azt.

Arra a kérdésre, hogy „Az erkölcsi válságnak milyen hatása van a jogra?”, a fentiek alapján a válaszom a következő:

Mivel minden közhatalom alapvető, lényeges feladata, hogy oltalmazza az emberi személy jogainak érinthetetlenségét, sérthetetlenségét, és segítse az embert kötelességeinek teljesítésében, a közhatalom minden megnyilvánulása, amely akár nyíltan, akár burkoltan tagadja vagy sérti ezt a követelményt, ellentmond rendeltetésének és nélkülöz minden jogi erőt.⁴⁶

Az igazság és a jóság⁴⁷ nem szavazat kérdése. Az erkölcstelen, igazságtalan rendelkezés nem képez jogot: nem jog az, ami nem erkölcsös, ami nem igazságos!

Az más kérdés, és súlyos probléma, hogy – az erkölcsi válság tragikus megnyilvánulásaként – sokan, akár a társadalmi többség tagjai az erkölcstelen, igazságtalan aktus erkölcsösnek, igazságosnak, jogszerűnek, jognak tekintik. Ezzel szemben – a kifejtettek szerint – még inkább rá kell mutatni arra, hogy valójában mi a helyes és helytelen, az erkölcsös és erkölcstelen, az igazságos és igazságtalan, a jog és jogellenes.

Felhasznált források és irodalom

Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója (SZIT), Budapest, 2000. (1455)

Jeromos Bibliakommentár II. Az Újszövetség könyveinek magyarázata, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003. (668; főszerkesztő: Thorday Attila)

A Katolikus Egyház Katekizmusa (1997. augusztus 15.), A latin mintakiadás fordítása, SZIT, Budapest, 2002. (863; fordította: Diós István)

II. Vatikáni Zsinat, „*Gaudium et Spes kezdetű lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról*”, Róma, 1965. december 7., *AAS* 58 (1966) 1025-1120.

II. Vatikáni Zsinat, „*Apostolicam actuositatem kezdetű határozat a világi hívek apostolkodásáról*”, Róma, 1965. november 18.

XVI. Benedek pápa, „*Caritas in veritate kezdetű enciklika*”, SZIT, Budapest, 2009. (105, fordította: Dér Katalin és Horváth Pál)

II. János Pál pápa, „*Evangelium vitae kezdetű enciklika az élet védelméről*” (1995. március 25.), *AAS* 87 (1995) 401-522. (SZIT, Budapest, 1995. 152, fordította: Diós István)

II. János Pál pápa, „*Veritatis splendor kezdetű enciklika a katolikus Egyház minden püspökének az Egyház erkölcstanának néhány alapvető kérdéséről*” (1993. augusztus 6.), *AAS* 85 (1993) 1133-1228. (SZIT, Budapest, 1993. 149, fordította: Diós István)

⁴⁶ Ld. pl. EV 57., 71-72.

⁴⁷ Vö. pl.: a német Recht (jog) gyökere a richtig (igaz), a magyar jog pedig a jóból ered.

- II. János Pál pápa, „*Centesimus annus kezdetű enciklika a szociális kérdéstről*” (1991. május 1.), *AAS* 83 (1991) 793-867. (SZIT, Budapest, 1991. 96, fordította: Balogh Gábor, Barabás Miklós, Góják János)
- II. János Pál pápa, „*Sollicitudo rei socialis kezdetű enciklika a szociális kérdéstről*” (1987. december 30.), *AAS* 80 (1988) 513-586. (SZIT, Budapest, 1988. 79, fordította: Kiss László)
- II. János Pál pápa, „*Familiaris consortio kezdetű apostoli buzdítás az egész katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztény család feladatairól a mai világban*” (1981. november 22.), *AAS* 74 (1982) 81-191. (SZIT, Budapest, 1982. 148, 2002. 114, fordította: Diós István)
- II. János Pál pápa, „*Laborem exercens kezdetű enciklika*” (1981. szeptember 14.), *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* 73 (1981) 577-647.
- Magyar Katolikus Püspöki Kar, „*Igazságosabb és testvériesebb világot! A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele a hívekhez és minden jóakarató emberhez a magyar társadalomról*”, Budapest, 1996.
- Magyar Katolikus Lexikon (MKL) III., SZIT, Budapest, 1997. (932)
- MKL V., SZIT, Budapest, 2000. (975)
- Aquinói Szent Tamás, *Summa Theologiae*, I-II.
- Szent Ágoston, *De libero arbitrio*.
- Bolberitz Pál, *Az etika alapelvei*, Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, Budapest, 2003. (91)
- Bolberitz Pál, *A keresztény bölcsélet alapjai*, JEL Könyvkiadó, Budapest, 2002. (682)
- Bolberitz Pál, *Szabadság és Erkölc*, Magyar Kolping Szövetség, Budapest, 1998. (262)
- Erdő Péter, *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7.), SZIT, Budapest, 2005. (878)
- Frivaldszky János, *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*, SZIT, Budapest, 2011. (289)
- Frivaldszky János, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, SZIT, Budapest, 2007. (476)
- Góják János, *Bevezetés a Gaudium et Spes kezdetű konstitúcióhoz*, in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai* (Szent István Kézikönyvek 2.), SZIT, Budapest, 2000.
- Greshake, Gisbert, *Pap vagy mindörökké (A papi hivatás teológiájának és lelkiségének kérdései)*, SZIT, Budapest, 1985. (204; fordította: Beöthy György)
- Kecskés Pál, *Az erkölcsi élet alapjai* (Keresztény Bölcséleti Írások 4. Sorozatszerkesztő: Bolberitz Pál), JEL Könyvkiadó, Budapest, 2003. (248)
- Turay Alfréd, *Az ember és az erkölcs, Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán* (Katolikus Teológiai Kézikönyvek 31.), Agapé Kiadó, Szeged, 2000. (81)

A KATOLIKUS EGYHÁZ TANÍTÁSA AZ EMBRIONÁLIS ŐSSEJTKUTATÁSOKKAL KAPCSOLATBAN

Az egyház állásfoglalási joga és kötelezettsége a tudományos kutatások etikai és erkölcsi vonatkozásairól

Előadásom elején feladatommak érzem, hogy választ adjak arra a kérdésre, hogy miért kapott a mai előadások között helyet a katolikus egyházi vélemény is. Valószínű, hogy nem csak a miatt, mivel a szervezők tudják, hogy az Egyháznak – sok minden mellett – e témával kapcsolatosan is van konkrét állásfoglalása. Megkérdézhetjük azonban: egyáltalán miért szól hozzá ehhez a témához a katolikus Egyház?

Sokszor nekiszégezik az Egyház képviselőinek a kérdést: milyen jogon alkot véleményt a katolikus Egyház olyan természettudományos témákkal kapcsolatban, amelyek nem tartoznak az illetékességi körébe? Másként megfogalmazva: miért üti bele az orrát azokba a dolgokba, amelyek nem tartoznak rá, amelyekhez nem rendelkezik megfelelő tudással?

E kérdésre a Hittani Kongregáció 1987-ben kiadott *Donum vitae* kezdetű (a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról) szóló instrukciója⁴⁸ bevezetésében találjuk a választ:

„Az egyház tanítóhivatala nem kíván a természettudományok területének különös szakértőjeként fellépni, hanem a tudomány és a technika adatainak tudomásulvételével, az evangéliumból következő feladatának és apostoli köteletségének értelmében, olyan erkölcsi tanítást terjeszt elő, mely megfelel a személy méltóságának és hivatása teljességének. Teszi ezt azért, hogy kifejtje a tudományos kutatás, különösen az emberi élet és annak kezdetére vonatkozó technikákkal kapcsolatos erkölcsi tanítását. Ilyen kritériumok az ember tisztelete, védelme és segítése, „eredeti és alapvető joga” az élethez, a lélekkel rendelkező személy méltósága, aki morális felelősséggel van felruházva és Istennel való lelki közösségre hivatott.” (DV 1)

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2003-ban kiadott, *Az élet kultúrájáért*⁴⁹ című bioetikai körlevele konkretizálja ezt tágabb témánkkal, az őssejtkutatásokkal kapcsolatban: a keresztény hit nem haladásellenes, a keresztények örömmel fogadják a génkutatás, a géntechnika és a magzati diagnosztika fejlődését – azonban abban az esetben, ha ezek során az emberi élet és az emberi méltóság veszélybe kerül, a katolikus Egyház tiltakozik és ellentmond (56. pont). Noha sokszor kimondatlanul is a tudományos kutatás kerékkötőinek tartják a katolikus Egyház erkölcsi, etikai követelményeit, ez a vélemény „nem állja meg a helyét, hiszen az etikai követelmények betartása az ember valódi,

48 HITTANI KONGREGÁCIÓ: *Donum vitae*. Instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról, Róma, 1987. február 22. (ford.: Gresz Miklós) - <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=187> [2014. október 29.]

49 MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA: *Az élet kultúrájáért*. Körlevél a bioetika néhány kérdéséről, Budapest, 2003. - <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=160> [2014. október 29.]

autentikus érdekét szolgálja, valamint a tudományos kutatás erkölcsi szempontból nem semleges.” (268. pont) A teológia és az etika feladata az, hogy olyan irányokat, határokat, alapelveket jelöljön ki, „amelyek mentén a szaktudományok embert szolgáló tevékenysége kibontakozhat.” (268. pont; vö. GS 59)

Összefoglalóan: az Egyháznak tehát, mint a Krisztus által alapított misztikus közösségnek isteni küldetése alapján joga és kötelessége, hogy az evangélium talaján állva állást foglaljon a legújabb tudományos kutatásokkal kapcsolatban is.

A következőkben egy fontos felvezetés következik, mely után az embrionális őssejtkutatás kérdéséről szóló katolikus tanítást ismertetem.

Egy döntő és úttörő esemény a genetikai kutatások felé vezető úton

Felvezetésként egy rövid kitérőt kell tennünk, mivel nem mehetünk el észrevétlenül amellet a fontos orvosbiológiai esemény mellett, amelynek előzményei alapul szolgáltak az embrionális kutatásokhoz, így az embrionális őssejt-kutatásokhoz is. Fontos szólni erről az eseményről, mert végeredményben ez indította el azt a több évtizedes folyamatot, amelynek során a felmerülő erkölcsi-etikai problémák arra ösztönözték és még ma is ösztönzik a katolikus Egyházat, hogy a Szentírásból megismerhető krisztusi tanítás talaján állva újra és újra világosan és érthetően megfogalmazza az emberi életéről, valamint annak az orvosi kutatásokkal való kapcsolatáról szóló tanítását.

1978. július 25-én megszületett az angliai Oldham kórházában az „évszázad gyermekeként” köszöntött Louise Joy Brown.⁵⁰ Miért mérföldkő ez a dátum az orvosbiológia területén és talán elmondható, hogy a történelemben is? Amiatt, mivel a született gyermek nem természetes úton fogant, hanem az asszisztált reprodukció egyik formája, az *in vitro* fertilizáció (IVF) során. Ekkorra jutott el a kutatás arra a szintre, melyen ez a módszer nemcsak egyes, a megtermékenyülést akadályozó betegségek, rendellenességek kiküszöbölésére adott lehetőséget, hanem kitérte a kaput a mesterséges utódnemzés során létrejött embriók beültetés előtti és utáni fejlődésének megfigyelése, valamint a „rajtuk” végezhető embrionális kutatások előtt is. Ez az esemény tehát konkrét elindítója lett annak a fentebb említett eseménysornak, melynek egyik eredményeként az orvostudomány ma már embriókból származó őssejtek segítségével próbál betegségeket gyógyítani, életminőséget visszaállítani.

Talán nem tévedés azt állítani, hogy ez a dátum a katolikus erkölcsi tanítás szempontjából is nagy jelentőségű, hiszen azzal, hogy a mesterséges megtermékenyítés megvalósíthatóvá vált és így sokak számára reményt adott és elérhető lett, számos új, addig nem létező etikai probléma merült fel annak végrehajtási módjaival és következményeivel kapcsolatban.

Témánk miatt most csupán az embrió oldaláról nézve tárgyalom a legfontosabb etikai kérdéseket, noha a házasság egységének szempontjából sem elhanyagolhatók az asszisztált reprodukció során felmerülő erkölcsi problémák.

50 <http://www.mtva.hu/hu/sajto-es-fotoarchivum/5284-35-eve-szueletett-meg-a-vilagon-az-első-lombikbebi> [2014. október 29.]

A katolikus Egyház tanítása a kezdődő emberi életéről

Ismert gyakorlat, hogy a mesterséges megtermékenyítés során számos embriót hoznak létre, azonban az adott ország törvényi szabályozása az anya méhébe való beültetéssel csupán meghatározott számú embriónak ad esélyt az életre. Emiatt súlyos kérdések merülnek fel: mi lesz a többi, nem beültetett embrió sorsa? Ezeket kidobják, elpusztítják, lefagyasztva tárolják a szülők kérésére egy esetleges következő beültetésig vagy kísérletekhez használják fel ezeket? Egyáltalán: „ezek” vagy „ők”? Ha „ők”, akkor erkölcsileg-etikailag hogyan értékelhetők ezek a tettek?

Az első és legfontosabb kérdés tehát az, hogy az embrió emberi lénynek tekinthető-e, akinek az életét tiszteletben kell tartani, vagy csupán egy olyan „pre-embrió”, „sejtcsomó”, „biológiai massa”, amit bármilyen, nekünk tetsző célra fel lehet használni. Ha ezt a kérdést meg tudjuk válaszolni, ennek fényében már egyszerűbb megfelelni a többi felmerülő etikai problémára is.

A katolikus Egyház a kezdetektől fogva Isten ajándékának tartotta az emberi életet, amit Isten, mint teremtő Atya ránk, emberekre bízott. Ez a bizalom elvárással is jár: tudatában kell lennünk az élet nagy értékének, és pont értékvolta miatt felelősséget kell érte vállalnunk. Ennek alapja „az ember szívébe írt természetes erkölcsi törvény (Róm 2,14-15)” elfogadása, „mely szerint az emberi élet értéke kezdetétől a végéig szent.” (EV 2) „Szent, mert kezdetétől fogva Isten teremtő cselekedetét hordozza és örökre különleges kapcsolatban marad Teremtőjével, mint egyetlen céljával. Egyedül Isten az élet ura annak kezdetétől egészen a végéig: senki és semmilyen körülmények között nem tulajdoníthatja magának a jogot, hogy közvetlenül ártatlan életet pusztítson el.” (DV Bevezető 5)

Ebből a szentségből és egyedülálló méltóságból fakad az emberi életet jogosan megillető tisztelet, oltalom és gondoskodás is: „az ember ténylegesen az egyetlen olyan teremtmény, amelyet Isten önmagáért akar (vö. GS 24, VS 13). Minden az emberért van teremtve. Egyedül csak az Isten képe és hasonlatosságára teremtett ember az, aki senki másnak, mint egyedül Istennek kedvéért jöhetett és jött létre és pontosan ezért létezik. Egyedül az emberi lények személyek: megvan az alanyi méltóságuk és az az értékük, hogy önmagukban hordják céljukat. Az emberi élet meg nem változtathatóan mind testi, mind szellemi természetű. A szellemi lélekkel történő szubsztanciális egyesülése révén az emberi testet nem tekinthetjük pusztán szövetek, szervek és funkciók együtteseként, nem értékelhetjük úgy, mint az állati testet, mert a test a személy lényegi alkotórésze, amely által a személy megnyilvánul és kifejezi önmagát. Minden emberi személy megismételhetetlen egyediségben, nem pusztán lélekből, hanem testből és lélekből tevődik össze úgy, hogy a test és rajta keresztül a személy a maga konkrét valóságában érhető el (ECH 38-39).” (MKPK: *Az élet kultúrájáért*, 209)

Az Egyház vallja, hogy az emberi élet kezdete a fogamzás, így a magzati élet védelme mindig is a katolikus tanítás része volt. „Az emberi életet a fogamzás pillanatától kezdve teljes mértékben tisztelni és védeni kell. Az emberi lénynek létezése első pillanatától kezdve tapasztalnia kell a személyiség jogainak elismerését, köztük minden ártatlan élőlény sérthetetlen jogát az élethez.” (DV 1,1)

A 20. század egészét végigkíséri a művi abortusz gyakorlata kapcsán e tanítás megerősítése: a pápák (XI. és XII. Pius pápák, XXIII. János pápa, VI. Pál pápa), valamint a II.

Vatikáni zsinat részéről is.⁵¹ 1974-ben a művi abortuszról szóló instrukciójában a Hittani Kongregáció így fogalmaz: „A petesejt megtermékenyítésének pillanatában egy új élet kezdődik, amely se nem az apa, se nem az anya élete, hanem egy új emberi lényé, mely egyedülállóan fejlődik. Soha nem válna emberré, ha már az első pillanattól kezdve nem az lenne. A legújabb genetika ezt a tényt, mely mindig egyértelmű volt, hatásos módon bizonyítja, ... Megmutatja, hogy ennek az élőlénynek már az első pillanattól kezdve határozott szerkezete van: mégpedig egy emberé, egy olyan konkrét emberi individuumé, aki már pontosan körülírt jellemző jegyekkel rendelkezik. A megtermékenyítéssel kezdődik az ember életének kalandja, időre van szükség, hogy jellemző képességei kibontakozzanak, és cselekvőképessé válják.”⁵²

Az Egyház tanítása szerint tehát személyes emberi életek sorsáról születik döntés, amikor az *in vitro* megtermékenyítés során akár a sejtadó szülőpár, akár az orvos döntést hoz arról, hogy mi legyen a megtermékenyített petesejt, vagyis zigóták további sorsa.

Néhány érdekes adalék az embrionális őssejtekkel kapcsolatos etikai problémákhoz

Egy, az őssejtekkel foglalkozó tudományos előadás két gondolatára szeretném felhívni a figyelmet. Dr. Sarkadi Balázs kutatóorvos, akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia Természettudományi Kutatóközpontja Biomembrán Munkacsoportjának vezetője, a Mindentudás Egyeteme 2.0 előadásorozatában tartott előadást 2011. március 3-án, „*Emberi javítókészlet? Őssejtek a kutatásban és a gyógyításban*” címmel.

Az embrionális őssejtek létrehozásának és felhasználásának ismertetésekor a kutató így fogalmaz: „Az embriók elpusztítása volt szükséges az első ilyen őssejtvonalak létrehozásához. Meg kell említeni, hogy ezek egyébként elpusztításra szánt embriók lettek volna. ... A kidobásra szánt embriókból vagy az elpusztításra szánt embriókból új lehetőséget nyerhetünk a gyógyítás területén.”

Az embrionális őssejtek tenyésztését bemutatva kijelenti: „Egy-egy ilyen sejt (ti. pluripotens őssejt), amit embriócsomóból nyerünk, gyakorlatilag örök életűvé válik, ha megfelelő körülmények között tenyésztjük.”⁵³ Mit ért itt a kutató az „örök életű” jelzőn? Erre a kérdésre ő maga adja meg a választ: az így nyert embrionális sejt vonal „az egész világra kiosztható”, azaz a sejttenyésztés során létrejött őssejteket számos kutatóintézetbe eljuttathatják, ahol azok további kutatásokhoz szolgálhatnak alapul.

Megkérdezhetjük-e két gondolat kapcsán: annak az etikai problémának a súlya, amelyet a sejt vonal alapjául szolgáló embrió elpusztítása jelent, vajon csökken vagy esetleg teljesen megszűnik-e, ha az „egy mindenkiért” elvet alkalmazzuk? Azaz: adhat-e okot az embriónak az őssejtnyerés céljából történő elpusztítására az, hogy az embrionális sejtvo-

51 Vö. XI. Pius: Casti connubii kezdetű enciklikája (1930); XII. Pius UG 1054; XXIII. János: Mater et magistra kezdetű enciklikája 3; VI. Pál: Humanae vitae kezdetű enciklikája 14.

52 HITTANI KONGREGÁCIÓ: *Instrukció a művi abortuszról*, 12-13: AAS 66 (1974) 738.

53 Elhangzott a Mindentudás Egyeteme 2.0 előadásorozat Dr. Sarkadi Balázs által tartott, az „Emberi javítókészlet? Őssejtek a kutatásban és a gyógyításban” című előadásában 2011. március 9-én. - <http://mindentudas.hu/elodasok-cikkek/item/2528-emberi-jav%C3%ADt%C3%B3k%C3%A9szlet?-%E2%80%93-%C5%91ssejtek-a-kutat%C3%A1sban-%C3%A9s-a-gy%C3%B3gy%C3%ADt%C3%A1sban.html> [2014. október 30.]

nalban „örökké fog élni” és a vele való kutatások eredményei sokak számára jelenthetnek majd esélyt különböző betegségek legyőzésére a jövőben?

A következőkben e kérdésekre keresve a választ, tekintjük át a katolikus tanítást.

Az embrionális őssejtek létrehozásáról és felhasználásáról szóló katolikus tanítás

Az emberi őssejtek kutatása a humán genetikai kutatásoknak, ezen belül a sejt- és génterápia területének egyik legfiatalabb ága. Előállításuk az emberi embriókból történik; ezeket az embriókat vagy külön erre a célra hozták létre, vagy a mesterséges megtermékenyítés során létrehozott számfeletti embriókat vagy más, fagyasztva tárolt embriókat használnak. Ezen embriók fejlődését elősegítik a kezdeti szedercsíra állapotig, majd az embrióblaszt, azaz a belső sejt-tömeg izolálására és megfelelő táptalajon való növesztésére kerül sor, végül ezen kolóniák ismételt tenyésztése vezet olyan sejtvonalak kialakulásához, „amelyek hónapokig, évekig megőrizhetik az őssejtekre jellemző tulajdonságokat.” (Az élet kultúrájáért, 190) Ez a tevékenység minden esetben az embriók elpusztításával jár.

Az alapvető etikai probléma tehát abban áll, hogy „szabad-e előállítani és/vagy felhasználni élő emberi embriókat embrionális őssejtek kinyerése céljából. Az egyértelműen elutasító válasz alapja az, hogy a fogantatás eseményétől kezdve a humánembrió saját genetikai identitással, folyamatos, koordinált és fokozatos fejlődéssel rendelkezik, ezért nem tekinthető pusztán sejthalmaznak. A humánembriókat személyként kell tisztelni és a lehetőségekhez képest a személyeknek kijáró védelemben és ellátásban kell részesíteni.” (Az élet kultúrájáért 198; vö. DV I,1, EV 60)

Az Egyház tanítása szerint megengedhetetlen az embriók kísérletekben való felhasználása: „Az emberi embriókat vagy a főtüszet tárgyként vagy kísérleti eszközként használni büntett az emberi lény méltósága ellen, akinek ugyanolyan joga van a tiszteletre, mint amilyen a már megszületett gyermeknek és minden emberi személynek jár. A Szentszék által nyilvánosságra hozott *Családjogi charta* kimondja: „Az emberi méltóság tiszteletben tartása kizárja a magzattal való mindenféle kísérletezést vagy kizsákmányolást.”⁵⁴ Az a gyakorlat, amelyik emberi embriókat *in vivo* vagy *in vitro*, kísérleti vagy kereskedelmi célból életben tart, teljesen ellentmond az emberi méltóságnak”, erkölcstelen őket „szabad rendelkezésű „biológiai anyag” céljából előállítani”: „minden emberi lényt (tehát) önmagáért kell tiszteletben tartani, és nem szabad mások érdekében pusztán eszközzé alacsonyítani.” (DV I,4.5)

A kutatások jövőbeni feltételezett eredményessége sem adhat elégséges indokot egy, a jelenben élő ember életének elvételére: „Semmilyen jónak tartott cél (jelen esetben a betegségek jövőbeni eredményes kezelése és legyőzése, gyógyszerkutatási kísérletek – saját megjegyzés) nem igazolhat egy olyan eszközt, amely embriókat sorozatos elpusztításával jár. A jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt még akkor sem, ha az embrionális őssejtek előállítása és felhasználása mellé sokan a legszörnyűbb betegségekben szenvedők képeit állítják azt sugallva, hogy aki nem támogatja az embrionális őssejtekkel kapcsolatos kutatást, az nem kívánja enyhíteni ezeknek az embereknek a nyomorát. Ezek

54 SZENTSZÉK: *Családjogi Charta* 4.b: L'Osservatore Romano, 1983. november 25.

mögött a legtöbbször az egyes gyógyszerészeti és más vállalkozások nehezen kideríthető, szinte kényszerítő erejű lobbyérdekei állnak.” (*Az élet kultúrájáért*, 201)

Szent II. János Pál pápa, aki mindig is határozottan kiállt az emberi élet védelmében, már 1982-ben, jóval az embrionális őssejtek felfedezése előtt, a Pápai Tudományos Akadémia egyik találkozóján kijelentette: „En kifejezetten és hivatalosan elítélem az emberi embrión végzett kísérleteket, mert egy emberi lényvel fogantatásának pillanatától halálának pillanatáig semmilyen célból nem szabad visszaélni.”⁵⁵ Álláspontja nem változott az évek múlásával sem: 11 évvel később, 2003 novemberében megerősítette ezt a Pápai Tudományos Akadémia alapításának 400. évfordulóján mondott beszédében: „Bármely gyógymód, amely emberi életek megmentésére irányul, azonban embrionális állapotban levő emberi életek elpusztításával jár, logikailag és erkölcsileg ellentmondásos, csakúgy, mint a humán embrióknak kísérlet vagy végső elpusztítás céljából direkt vagy indirekt történő létrehozása”.⁵⁶

Kérdéses ezen a területen az adott kutató felelőssége. A katolikus erkölcteleológia megkülönbözteti a rosszal való formális és materiális együttműködést. Formális az együttműködés, „ha az együttműködő osztja az eredetileg rossz cselekedet szándékát, esetünkben a kísérleti célra történő humánembrió előállítását”, materiális az együttműködés, „ha a felhasználó, bár nem osztja az embriót létrehozó szándékát, mégis, „ha már megvan”, saját kutatási céljaira felhasználja.” Jelen esetben az utóbbiról van szó, „hiszen az embrió közvetlen kísérleti felhasználására irányul, amely annak pusztulását idézi elő”, így aki felhasználja a bűnös úton elért sejteket, szöveteket, bűnt követ el (*Az élet kultúrájáért*, 204; vö. DP 34). Következésképpen, a kutató felelősségét is számításba véve, az Egyház kijelenti, hogy elfogadhatatlan az emberi embrionális őssejtek előállítása és felhasználása, még akkor is, ha az humanitárius célból történik (vö. *Az élet kultúrájáért*, 205).

A Hittani Kongregáció *Dignitas personae* kezdetű instrukciója⁵⁷ az embrió személyi méltóságának védelmében született 2008-ban, megírásának célja az embrionális kutatásokkal kapcsolatos legújabb orvostudományi eredmények etikai kérdéseinek megválaszolása volt. Az embrionális őssejtekkel kapcsolatban az eddig elmondottakat erősíti meg, hangsúlyozva azt a tényt, hogy nem lehet az emberi lény életének sem a születés előtti, sem a születés utáni szakaszában bármiféle természetbeli változást vagy erkölcsi értéke kialakulásában valamiféle fokozatosságot felfedezni: mindvégig teljes értékűnek számít mind antropológiai, mind etikai értelemben. Így tehát erkölcsileg csak olyan eljárások engedhetők meg vele kapcsolatban, amelyek ezt a méltóságát (nem eszköz, hanem önmagában való cél) s konkrétan az élethez való jogát nem sértik (vö. DP 31-32).⁵⁸

55 II. JÁNOS PÁL: *Beszéd a Pápai Tudományos Akadémia találkozójának résztvevői előtt 1982. október 23-án*. AAS 75 (1983) 37.

56 <http://www.casinapioiv.va/content/accademia/en/magisterium/johnpaulii/10november2003.html>: „Any treatment which claims to save human lives, yet is based upon the destruction of human life in its embryonic state, is logically and morally contradictory, as is any production of human embryos for the direct or indirect purpose of experimentation or eventual destruction.” [2014. október 30.]

57 CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH: *Dignitas personae*. Instruction on certain bioethical questions. - http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20081208_dignitas-personae_en.html [2014. október 30.]

58 Vö. Érszegi Márk Aurél: *Dignitas personae – az embrió személyi méltóságának védelmében*. In: *Magyar Kurír*, 2008. december 15. - <http://www.magyarurir.hu/hirek/dignitas-personae-az-embrio-szemelyi-meltosaganak-vedelmeben> [2014. október 29.]

A legújabb kutatási eredmények katolikus szemmel – egy lehetséges megoldás lehetősége

2006-ban újabb áttörés történt az őssejt kutatások terén. Jamanaka Sinja japán kutatóorvos felfedezte, hogy minként lehet az egér érett (testi) sejtjeit visszaprogramozni éretlen, nem differenciálódott őssejteké. Az egérsejtek után emberi sejtekkel is eredményesen végezte el ugyanezt: sikerült olyan, úgynevezett indukált pluripotens őssejteket (iPS) létrehozni az átprogramozással, amelyek embrionális jelleggel bírtak: képesek voltak a test valamennyi sejt típusává fejlődni.⁵⁹ Ez a felfedezés új lehetőségeket nyitott meg az őssejtek felhasználásával kapcsolatban, ráadásul az indukált pluripotens őssejtek (iPS) számos előnnyel bírnak az embrionális őssejtekkel (ES) szemben:

- nincs etikai probléma (embrió elpusztítása) a létrehozásukkor,
- saját, ún. autológ őssejtek alkalmazhatók a gyógyításban (azaz egy beteg saját testi sejtjeiből visszaprogramozott indukált pluripotens őssejtjei alkalmazhatók a beteg gyógyításában),
- segítségével vizsgálhatók betegségmodellek is.⁶⁰

Erkölcsei-etikai szempontból ennek a felfedezésnek óriási jelentősége van: ettől kezdve nem szükségszerű embriókat elpusztítani ahhoz, hogy a további őssejt kutatásokhoz, valamint sejt- és génterápiás kísérletekhez nélkülözhetetlen sejt vonalakat tenyésztani tudjanak.

E forradalmi áttörés hatására a katolikus Egyház sem késlekedett azzal, hogy kifejtse véleményét. A Pápai Tudományos Akadémia 2012 áprilisában (16-17.) tartott kétnapos konferenciáján az Akadémia sejt kutatásokkal foglalkozó munkacsoportjának tagjai üdvözlözték az őssejt kutatás új lehetőségeit: neves nemzetközi kutatókkal együtt állásfoglalásukban⁶¹ ismertették az őssejt kutatásokkal kapcsolatban addig elért eredményeket, különösen felhívva a figyelmet az indukált pluripotens őssejtekre (iPS), valamint azoknak a kutatásban és a gyógyításban rejlő új alkalmazási lehetőségeire.⁶²

A világi elismerés sem váratott magára sokáig: 2012. október 8-án a svéd Karolinska Intézet bejelentette, hogy a brit John B. Gurdon és a japán Jamanaka Sinja kutatóorvosok kapták megosztva a 2012-es orvosi Nobel-díjat. „Az illetékes bizottság indoklása szerint a két tudós azzal a felfedezésével érdemelte ki a díjat, hogy az érett sejteket vissza lehet programozni pluripotens sejtekké, melyekből a test valamennyi szövete kialakítható. Eredményeik forradalmasították a sejtek és szervezetek fejlődéséről szóló ismereteket.”⁶³

59 Orvosi Nobel-díj őssejt kutatásért (MTI információ) – http://www.ng.hu/Tudomany/2012/10/orvosi_nobeldij_osszejtkutataser [2014. október 30.]

60 Elhangzott a Mindentudás Egyeteme 2.0 előadássorozat Dr. Sarkadi Balázs által tartott, az „Emberi javítókészlet? Őssejtek a kutatásban és a gyógyításban” című előadásában 2011. március 9-én.

61 Statement of the Working Group on *New Developments in Stem Cell Research: Induced Pluripotent Stem Cells and Their Possible Applications in Medicine* (16-17 April 2012) *Extra Series 39*, Vatican City, 2012, pp. 36 - <http://www.casinapioiv.va/content/dam/accademia/pdf/es39.pdf> [2014. október 30.]

62 Prof. Nicole M. Le Douarin: *New Developments in Stem Cell Research: induced Pluripotent Stem Cells and their Possible Applications in Medicine* http://www.casinapioiv.va/content/accademia/en/events/2012_stemcells.html [2014. október 30.]

63 Orvosi Nobel-díj őssejt kutatásért (MTI információ) – http://www.ng.hu/Tudomany/2012/10/orvosi_nobeldij_osszejtkutataser [2014. október 30.]

Előadásom témája és időbeni keretei nem teszik lehetővé, hogy az őssejtek felhasználási lehetőségeiről beszéljek, azonban egy megjegyzést mégis tennem kell: a katolikus Egyház üdvözlí a felnőttekből nyert őssejtekkel való kutatások új lehetőségeit, azonban felhívja a figyelmet azokra a kockázatokra is, melyeket jelenleg még nem lehet teljesen kiküszöbölni, mint pl. az őssejtek alkalmazása során bekövetkező daganatképződést, kontrollálatlan szaporodásukat.

Az őssejtek jelenlegi terápiás alkalmazása így komoly etikai kérdéseket vet fel: nem tudják pontosan, hogy miként lehet az őssejtek szaporodását szabályozni, sok esetben az is kérdés, hogy egyáltalán tudnak-e tenni valamit az adott beteg gyógyulása érdekében. Minden olyan kísérleti és klinikai orvosi kezelés tisztességtelen és súlyosan etikátlan tehát, amelyben visszaélnék a gyógyulásra vágyó emberek bizalmával, s kizárólag anyagi érdekek vezérlik a kétséges eredményű őssejt-beavatkozást (vö. DP 32).

Összegzés

Az embrionális őssejtekről szóló katolikus tanítás tehát így foglalható össze:

- az emberi élet méltóságának alapja az istenképiség és a megváltottság, emiatt
- az ember élete szent mind a születés előtt, mind a születés után;
- a személyes emberi élet a fogantatással kezdődik, így tehát
- az embrionális őssejtek létrehozásakor emberi életek pusztulnak el, emiatt
- az embrionális őssejtek nyérése és kutatási célú felhasználása súlyosan erkölcsstelen és elfogadhatatlan, így
- az, aki felhasználja a bűnös úton elért kísérleti anyagot, elköveti a rosszban való közreműködés bűnét.

A *Donum vitae* szavaival: „Az egyház tanítása adja ezen terület biológiai kutatásának fejlődése által keletkező különböző problémák alapvető megoldását: Mivel az embriót személyként kell kezelni – a többi emberi lényhez hasonlóan –, ezért az orvosi ellátás keretében a lehetőségekhez mérten integritásában védeni, gyógyítani, és róla gondoskodni kell.” (I,1)

Talán nem véletlen, amit a kutatók tapasztalnak az embrionális őssejtek tenyésztése esetében: úgynevezett dajkasejteken lehet csak életben tartani ezeket az őssejteket, nagyon bonyolult az egyenkénti tenyésztésük, nehezen lehet a sejteket szétválasztani, szinte dajkálni kell a kutatóknak a sejttenyésztést, sok-sok munkával jár a gondozásuk. Mintha valami magasabb Erő védené az emberi örökítőanyagot.

A BIOETIKAI OKTATÁS JELENE A SEMMELWEIS EGYETEMEN

A bioetika az orvoscépzésben a Semmelweis Egyetemen I.

- Az egyetemen három nyelven folyik bioetika oktatás (magyar, angol, német)
- Az angol és a német tanterv nagyrészt azonos a magyarral.
- Így részletesen a magyar oktatást ismertetem.

A bioetika az orvoscépzésben II.

- A bioetika az egyetem minden karán kötelező tantárgy.
- A következő karokon tanítunk:
 - Általános Orvostudományi Kar (ÁOK)—orvosi etika
 - Fogorvostudományi Kar (FOK)—fogorvosi etika
 - Gyógyszerésztudományi Kar (GYOK)—gyógyszerészeti etika
 - Egészségügyi ügyvitelszervező szak (bioetika)

A bioetika az orvoscépzésben III.

- Bioetikát tanítunk (=filozófiai, kritikai orvosi etika) és nem pusztán kódex-etikát.
- A Bioetika óraszámja:
 - 30 óra (2 kredit) az ÁOK-n és a FOK-on (tanítás a 7. szemeszterben)
 - 15 óra (1 kredit) a GYOK-on (tanítás a 9. szemeszterben)

A bioetika oktatás módszere

- Előadás (az oktatott óraszám 1/2-e)
- Szeminárium (az oktatott óraszám 1/2-e)
 - a szemináriumok módszere a kazuisztikus megközelítés—esetismertetések és ezek megvitatása
 - néha vendéget is meghívunk egy-egy probléma „első kézből” való megismertetésére (pl. Jehova Tanúi meghívása a transzfúzió megengedhetőségének megvitatására)

A vizsgáztatás

- Vizsgaformák
 - Írásbeli (Tesztvizsga—szabadon választható)
 - Szóbeli
- Tankönyv: dr. Kovács József: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. Budapest: Medicina könyvkiadó. 1997., második, átdolgozott kiadás: 1999., 2006

Bioetika vizsgaeredmények (ÁOK+FOK, 2007-2008)

Jegy	Írásbeli	Szóbeli
5	18,6%	65,2%
4	44,8%	30,4%
3	25%	4,3%
2	9,9%	--
1	1,7%	--

Bioetika tematika.

1. hét. Etikai alapfogalmak.

- Deskriptív etika, normatív etika, metaetika.
- Általános és alkalmazott etika.
- Bioetika, orvosi etika, egészségügyi etika. (hasonlóságok és különbségek)
- A bioetika szerepe egy pluralista társadalomban
- Az etika és a jog kapcsolata
- Az etikai érvelés. A leggyakoribb érvelési hibák.

Bioetika tematika.

2. hét. Normatív etikai elméletek

- Deontológiai etikai elméletek (az arany szabály, Kant és a kategorikus imperatívusz, a kettős hatás elve, W. D. Ross és a prima facie kötelességek tana, stb.)
- Teleológiai etikai elméletek (tett- és szabály utilitarizmus)
- Természetjogi elméletek
- Szerződés elméletek
- Érénytikák

Bioetika tematika.

3. hét. Az orvosi etika alapelvei.

- A beteg autonómiája tiszteletének az elve
- A „Ne árts!” elve
- A jótékonyosság elve
- Az igazságosság elve
- Érvek a principlizmus ellen és mellett.

Bioetika tematika.

4. hét. Az egészség és a betegség fogalma.

- A normalitás fogalma, társadalmi normától való függősége vagy függetlensége
- Az egészség-betegség fogalmak naturalista definíciói.
- Az egészség-betegség fogalmak normativista definíciói.
- A pszichiátriai etika néhány kérdése (antipszichiátria, DSM-el kapcsolatos viták, stb.)

Bioetika tematika.

5. hét. A tájékozott beleegyezés fogalma

- Az egyszerű beleegyezés és az orvosi paternalizmus
- A tájékozott beleegyezés fogalma kialakulásának története

- A tájékozott beleegyezés standardjai
- Mikor nem szükséges tájékozott beleegyezés?
- A belátási képesség standardjai.
- Az orvosi kezelés visszautasításának joga
- A tájékozott beleegyezés pszichológiai és kommunikációs jellemzőinek néhány kérdése

Bioetika tematika.

6. hét. Igazságosság az egészségügyben I. Az egészségügyi makroallokáció etikai kérdései.
- felső- és alsó szintű makroallokáció fogalma
 - A személyes felelősség szerepe az egészség fenntartásában
 - A sorolás fogalma, fajtái és gyakorlata a kortárs egészségügyi rendszerekben. (puha és kemény sorolás)
 - Az orvosi etika és a közgazdaságtan. A költség-haszon elemzés és a költség-hatékonyság elemzés etikai kérdései. A QALY.
 - Az egészségügyi ellátáshoz való jog problémája.
 - A piac és az állam szerepe az egészségügyi ellátásban.
 - Az egészségügy finanszírozásának etikai kérdései. (a fee-for-service rendszer, a kapitáció, a fix-fizetés, a HBCS, stb.)

Bioetika tematika.

7. hét. Igazságosság az egészségügyben II. Az egészségügyi mikroallokáció etikai kérdései.
- A ritka orvosi eszközök elosztásának etikai kérdései.
 - A mikroallokáció fogalma.
 - A gyakrabban használt szelekciós kritériumok etikai elemzése (orvosi hasznosság, pszichológiai alkalmasság, a támogató környezet, a társadalmi értékesség, a kor, a hátralevő életevek száma, a fizetőképesség, a random elosztás, a betegségért való felelősség, stb.)

Bioetika tematika.

8. hét. A reprodukív medicina etikai kérdései.
- Az abortusz
 - Arteficiális inszemináció donortól (AID)
 - Az in vitro fertilizáció (IVF), a helyettes anyaság, preimplantációs genetikai diagnosztika. (PGD)
 - A genetikai tanácsadás etikai kérdései.
 - Az embriókísérletek etikai kérdései (Reprodukív és terápiás klónozás)

Bioetika tematika.

9. hét. Rossz hírek közlése. A rossz prognózisú betegségben szenvedők tájékoztatásának etikai kérdései.
- A rossz prognózisú betegségben szenvedők tájékoztatásának története
 - A kegyes hazugság melletti és elleni érvek
 - A haldoklási folyamat jellemzői E. Kübler- Ross alapján
 - A rossz hírek közlésének kommunikációs és technikai kérdései
 - Az orvos kapcsolata a hozzátartozókkal a beteg halála után

Bioetika tematika.

10. hét. Az öngyilkosság etikai kérdései

- Az öngyilkosság megítélésének története.
- Az öngyilkosság fogalma. Definíciós problémák.
- Az öngyilkosság megengedhetősége melletti és elleni érvek.

AZ ÖNGYILKOSSÁG ÉS A JOG.

Bioetika tematika.

11. hét. Az eutanázia

- Definíciók.
- Az élet szentségének a doktrínája és az életminőség elve.
- Van-e morális különbség az aktív és a passzív eutanázia között?
- Az aktív eutanázia gyakorlata Hollandiában és Belgiumban.
- Életmentő vagy életfenntartó kezelések visszautasítása cselekvőképes és nem cselekvőképes betegeknél
- A beteg autonómiája kiterjesztésének eszközei: élő végrendelet, tartós meghatalmazott helyettesített döntés.
- Az orvosilag felesleges kezelés fogalma

Bioetika tematika.

12. hét. A szövet- és szervtranszplantáció etikai kérdései.

- A veseátültetéssel a krónikus hemodialízissel kapcsolatos néhány igazságossági kérdés.
- Az élőből való transzplantáció etikai kérdései.
- A halál fogalma.
- A halottból való szervátültetés etikai kérdései.
- Emrionális szövetek terápiás felhasználhatóságának etika kérdései.

Bioetika tematika.

13. hét. Az állatkísérletek etikai kérdései

- Az állatok morális státuszáról való gondolkodás története
- A darwini természetfelfogás filozófiai jelentősége
- Peter Singer felfogása: az antiszpéciesizmus
- Tom Regan állati jogok koncepciója
- Az állatkísérletek etikai kérdései egy mérsékelt állatvédő felfogás talaján
- A kritikus antropomorfizmus
- Az állatkísérletek alternatívái

Bioetika tematika.

14. hét. Az emberen végzett kutatás etikai kérdései

- Az emberen végzett kutatások formái
- Az orvos kutatói és gyógyítói szerepe közti ellentmondás
- A Randomizált Kontrollcsoportos Klinikai Kutatások (RKK) etikai kérdései
- A Helsinki Deklaráció 2000

Bioetika tematika.

15. hét. A betegek jogai

- A betegjogok elismerésének szerepe a paternalisztikus orvos-beteg kapcsolat átalakításában
- Morális versus törvényadta jogok
- Az alapvető betegjogok.
- A betegek jogainak érvényesítését biztosító mechanizmusok (betegjogi képviselő, kórházi etikai bizottságok, arbitráció, mediálás, stb.)

Minőségbiztosítás a bioetika oktatásában

- Minden félév végén a diákok—anonim módon—értékelik bioetika szemináriumvezetőjüket és az előadót, továbbá az oktatás tematikáját, módszertanát és a tankönyvet.

A bioetika oktatás néhány további jellemzője

- Az oktatók szakmailag különböző háttérrel rendelkeznek (orvos, filozófus, jogász, teológus, illetve általában ezek valamilyen kombinációja)
- Van egy „mag-kurrikulum”, melyet mindenkinek tanítania kell, s vannak fakultatív az egyes oktatók által kiemelten kezelt területek.

A bioetika oktatásának néhány problémája

- Az orvosképzés implicit etikai kurrikuluma más, mint az explicit bioetikai kurrikulum
- A „szubverzív oktatás” problémája
- A bioetika oktatás etikai problémái
- A bioetika vizsgáztatás etikai problémái

A bioetika oktatás problémái

- Az előadások nem megfelelő látogatottsága
Okok:
 - az előadások nem megfelelő időpontja
 - a katalógus gyakorlati kivitelezhetetlensége
 - a diákok érdektelensége

A vizsgáztatás problémái

- A tankönyv rövidített (diákok által írt) verziójának a használata

Megoldandó feladatok

- Az előadás interaktívabb formáinak a kikísérletezése
vita-panelek, bírósági tárgyalások, bizottsági viták szimulálása
- Az előadások filmbetétekkel, bejátszásokkal való „feldúsítása”
- A gyakorlatok hatékonysága sokkal jobb

Külföldi oktatás csak előadásokból áll!

CSALÁD ÉS HIVATÁS

Évekkel ezelőtt egy kolléganőm megkeresett telefonon, hogy megossza velem félelmeit: elképzelhető, hogy babát vár és nem tudja mitévő legyen. Napokon keresztül több óráig hallgattam, hogy mitől fél, miért nem tudja elképzelni az életét a babával. Felvettem neki néhány általam ismert lehetőséget (például örökbeadás), de nem tartotta járható útnak. Néhány hétre eltűnt, majd újra felhívott, elmesélte, hogy jelentkezett abortuszra, de mielőtt betolták volna a műtőbe, nemet mondott a beavatkozásra. Amikor a baba megszületett, a kolléganőm megköszönte nekem, hogy anya lehet. Ezek után úgy éreztem, hogy feladatom a hasonló helyzetbe került nők és családok segítése.

2008-ban létrehoztuk az Együtt az Életért Közhasznú Egyesületet, hogy keretet adjunk a támogató munkánkhoz. Az egyesület fő feladata a krízisbe jutott kismamák segítése, ezért létrehoztunk egy ügyeletes telefonszámot és egy honlapot, amelyen keresztül név nélkül tehetik fel a kismamák a kérdéseiket vagy oszthatják meg félelmeiket. Az egyesület önkéntesei a lelki tanácsadás mellett anyaotthoni elhelyezések szervezésével, babaruhák gyűjtésével és küldésével, és – ha nem járható más út – nyílt örökbeadások előkészítésével foglalkoznak. Hazánkban a gyermeket vágyó párok 19,6%-a meddő a felmérések szerint, így az örökbefogadó pároknak nemcsak az örökbefogadás körül segítünk, hanem évente kétszer találkozt szervezünk, ahol kötetlen formában ismerkedhetnek egymással és az egyesület munkatársaival. Minden évben az Anyák napjához kapcsolódóan néhány napos tábor szervezünk a már örökbefogadott gyermekek családjainak, ahol követhetjük a gyermekek fejlődését, és közelebb kerülhetünk a családokhoz.

Várandósan a harmadik gyermekünkkel nehezebb volt számomra az abortuszra készülő kismamákkal való kapcsolattartás, így egyre több energiát tudtam a nemzetközi élet- és családvédő projektekre szánni, a nemzetközi kapcsolatainkat erősíteni. Ezzel egy időben elindult az Egy közülünk európai polgári kezdeményezés szervezése, amelyben aktívan részt vettünk. Ráébredtünk, hogy nem elég az egyén – azaz a kismamák és a családok – szintjén tevékenykedni, fontos az is, hogy hírt adjunk az embereknek a nemzetközi és európai intézményekben zajló eseményekről. A feladat túlmutat az Együtt az Életért Egyesület tevékenységén, ezért 2011-ben megalakítottuk az Emberi Méltóság Központot a nemzetközi projektek megvalósításához.

A munkámban nemcsak az anyagi elvárások leépítésével, de lelkiileg és szakmailag is támogat a férjem, ami nélkül elképzelhetetlen lenne a családvédő hivatás. Házaspárként és családként próbáljuk a ránk bízott feladatot teljesíteni.

Nap mint nap látjuk hogyan tör előre a gender-ideológia Európa nyugati felén. Célja a kétpólusú nemiség megszüntetése, a család különböző formáinak elfogadása a nemzetközi dokumentumokban (beleértve az azonos neműek kapcsolatát) és a házasság intézményének lebontása. A gender kérdés megvitatásakor tegyünk különbséget a homoszexuális személyek és a homoszexuális aktivisták programja között. Fontos tudni, hogy a homoszexualitás nem genetikai eredetű, az egyén szándékával egyezően terápiával megváltoztatható, ha problémát okoz számára ez a fajta vonzódás.

A gender ideológia tárgyalása megkerülhetetlen az LGBT közösség közelebbi megismerése nélkül. Mit is jelentenek ezek a betűk? Az LGBT vagy LGBTIQ mozaikszavakat használjuk a különböző szexuális orientációk rövidítésére: leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, interszex, queer (vagy questioning) és aszexuális (vagy ally, azaz szövetséges) megnevezésekre. Anélkül, hogy részletesebb magyarázatot adnék a különböző kapcsolatokra, kiemelném az interszex és a transznemű szavakat. Az interszex személyek mindkét nem jegyeit magukon viselik biológiailag, azaz születéskori biológiai tulajdonságról van szó esetükben. A transznemű személyek fiúnak vagy lánynak születnek, és bizonyos idő elteltével jelenik meg náluk az érzés, miszerint a másik nemhez tartoznak. Az első esetben egy biológiai adottságról, a másodikban egy érzésről van szó, amelyet természetesen nem áll jogunkban megkérdőjelezni. Mindenesetre tény, hogy az LGBT(IQA) közösség nem annyira egységes, mint amennyire sokan gondolják.

Az LGBT személyek közül néhányan aktívan dolgoznak a homoszexuális agenda előmozdításán. Nem minden homoszexuális érzi sajátjának ezt a programot, nem minden homoszexuális szeretné a kapcsolatát a házassággal egyenértékűvé tenni, és nem minden homoszexuális pár szeretne gyermekeket örökbe fogadni. Elmondásuk szerint ez a fajta kapcsolat nem erről szól. A homoszexuális agenda főbb irányvonalait a Yogyakarta alapelvek rögzítik, tehát egy leírt, tudatosan felépített program alapján halad a gépezet. A homoszexuális lobby a szemünk előtt valósítja meg programját pontról pontra a jogszabály változtatásokon, a médián, az oktatásügyn keresztül.

A házasság intézményének romokba döntését ellenző civilek felébredtek. Miután egyértelművé vált, hogy a természetest és nyilvánvalót ki kell mondani, egyre több civil szervezet és hálózat alakul a természetes család védelmében Európában és a világ számos pontján. Egyre több hang hallatszódik a fogantatással kezdődő emberi élet védelmében is. Egyik ilyen kezdeményezés volt a 2012-ben induló Egy közülünk európai polgári kezdeményezés, mely az újonnan indult európai lehetőséget aknázza ki: 1 millió aláírás összegyűjtésével jogszabály módosítást kezdeményezhetnek az állampolgárok. Bár minden feltételnek megfelelt az Egy közülünk, amely eddig a legtöbb aláírást összegyűjtő kezdeményezés volt az EU-ban, az Európai Bizottság mégis leállította a folyamatot érdemi vita nélkül. Megkérdőjeleződött a demokrácia Európában, de az Egy közülünk mégis célt ért néhány tekintetben. Nemcsak társadalmi vita és mozgósítás járt együtt a fogantatással kezdődő emberi életéről, de kialakultak olyan nemzeti és nemzetközi hálózatok, melyek a családot és az életet érő támadások alkalmával együtt léptek fel azóta.

Hallottak már biztosan a La Manif Pour Tous francia szerveződésről, amely már több ízben hívta az embereket Párizs utcáira a „melegházasságok” és meleg-örökbefogadások ellen fellépve. Több mint 1 millióan vonultak az utcákra az esti tévészés helyett, mivel helytelennek érezték a francia kormány ilyen irányú döntését.

Az interneten aláírható kampányoknak köszönhetően több ezren tiltakoztak az Estrela és a Lunacek jelentések ellen a CitizenGO oldalán keresztül. A CitizenGO egy olyan petíciós eszköz, melynek segítségével az emberek saját nevükben küldenek levelet a döntéshozóknak. Egyre több nyelven érhető már el, bizonyítva a természetes család intézményének támogatottságát a világ minden részén.

A fent említett és az előadásomban nem említett lépések, programok, lelki és anyagi támogatás segítségével eljut a családok hangja az EU intézményeihez és a nemzetközi szervezetekhez. Miért fontos, hogy hallassuk hangunkat? Ha nem állunk ki az értékrendünkért, ha engedjük a természetes családot romboló kifejezések bekerülését a nemzetközi dokumentumokba vagy jelentésekbe, akkor hivatkozási alapot adunk a későbbi tárgyalásokhoz, a jövőben vitatott egyezményekhez, melyek aztán minden országra nézve kötelező érvényűek lesznek. Most van lehetőségünk formálni a gyermekeink jövőjét.

Valahányszor külföldön járok és találkozom a partnerszervezetek képviselőivel, meglep, hogy Magyarországra úgy tekintenek, mint Európa reményére. Reménysugár és jel vagyunk a családvédelem terén, felelőségünk van, amit nem hagyhatunk figyelmen kívül.

BEMUTATKOZIK A HÁROM KIRÁLYFI, HÁROM KIRÁLYLÁNY MOZGALOM

2009 nyarán prof. dr. Kopp Mária a Magatartástudományi Intézet igazgatóhelyettese létrehozta a Három Királyfi, Három Királyné Mozgalom.

Célja: HOGY MEGSZÜLJEN A KÍVÁNT, TERVEZETT GYERMEKEK.

A felmérések szerint ugyanis Magyarországon a megkérdezett fiataloknak csupán 2,5 százaléka mondta azt, hogy nem szeretne gyereket. 11,3 százalék egy gyermeket, 20,4 százalék 3 gyermeket és 5,5 százalék 3-nál is több gyermeket tervez. A legtöbben, 60,3 százalék, 2 gyermeket szeretnének. Később azonban átlagosan 1 gyermekkel kevesebb születik, mint amennyit terveztek, és leginkább az egyetemet és főiskolát végzettek mondanak le korábbi gyermekvállalási terveikről.

A Három Királyfi, Három Királyné mozgalom egyik legfontosabb feladatának azt tekintik, hogy összefogja mindazon szervezetek, magánszemélyek tevékenységét, akik szívesen tennének valamit azért, hogy a kívánt gyermekek megszülessenek Magyarországon.

A Három Királyfi, Három Királyné Mozgalom szervei és együttműködő partnerei kezdetektől a:

- **Végeken Alapítvány**, mely a mozgalom operatív szerve. Önkéntesek segítségével olyan projekteket és programokat valósít meg, melyek elősegítik a tervezett gyerekek megszületését.
- **Népesedési Kerekasztal**, mely nyolc munkacsoportban különböző javaslatokat készít, hogy a törvényhozás minél kedvezőbb feltételeket teremtsen a gyermekvállaláshoz. A **Családtámogatás** munkacsoport a meglévő családtámogatási rendszer előnyeinek és hátrányainak áttekintését, lehetséges átalakítások feltérképezését, adókedvezmények rendszerének felülvizsgálatát tűzte ki célul. A család és munka összeegyeztetésének elősegítése, a munkaadók, munkavállalók, kormányzat együttműködése, a gyermekekhez fűződő munkaidő kedvezmény és egyéb atipikus munkaformák megteremtése a **Család és munka** munkacsoport feladata. A **Férfiak és nők munkacsoport a szülők, a nagyszülők, otthoni gyermekgondozók szerepének elismerésével, a gyermeket vállaló nőkkel szembeni negatív diszkrimináció megszüntetésével foglalkozik, míg a gyermeket vállaló fiatalok lakáshoz jutásának támogatása, a több generációs családok közeli lakhatásának elősegítése a Lakástámogatás** munkacsoport vállalása. A gyermekszegénység csökkentése minden kormányzati információ szerint prioritás marad. Ezt támogatja javaslataival az **Esélyegyenlőség** munkacsoport. A társadalom- és egészségbiztosítás támogassa mind a gyermekvállalás biztonságát, mind a több generáció kölcsönös együttműködés erősítését, ez áll a **Társadalombiztosítás** munkacsoport programja mögött. A **Párkeresés** munkacsoportja munkája során a **párkapcsolati formák és krízisek: társkeresés és társtalálás, konfliktusok és megoldások**

fókuszát követi. A kitolódott házassági-gyermekvállalási életkort hogyan lehetne lejjebb hozni, de legalább a 30-as évek alá, és hogyan lehet segíteni a pártalálást? És nem utolsósorban a Család és média munkacsoport, melynek célkitűzése a közbeszéd tudatos megváltoztatása, ami elsősorban a médiumokat, politikumot, közszereplőket, orvostársadalmat stb. érinti, pl. „terhes” helyett „várandós”, a karrierista kifejezéshez fűződő negatív zöngék tompítása, a „csonka család” kifejezés kritikája. Fontos emellett a pozitív példák felmutatása is a médiában.

- A **Sajtókerekasztal**: tagjai olyan médiában dolgozó szakemberek, akik a mozgalom céljával egyetértenek és a témának publicitást biztosítanak.

A Mozgalom első két évére a szerveződés, szilárdulás, bővülés volt leginkább jellemző. Havi rendszerességgel üléseztek a kerekasztal csoportok, és találkoztak az önkéntesek, szakemberek professzor asszonyánál, a SOTE Nagyvárad tér 20. emeleti könyvtárszobájában. **Konferenciákat, előadásokat** kezdtünk szervezni, **oktató CD-t** készítettünk. Olyan programokat és fontos szakmai eseményeket rendeztünk, melyek a mai napig rendszeresen visszatérő, fontos szakmai területei a mozgalom munkájának. Ilyenek a Család és Karrier előadások, konferenciák párkapcsolati, gyermekvállalási, családbarát felsőoktatás és munka, magánélet témákban. Elkészítettük neves szakemberek közreműködésével 90.000-es példányban az **Apafüzet**-et. A kiadvány célja, hogy segítsen az újdonsült apáknak az új szerephez való alkalmazkodásban, a párkapcsolat változásainak kezelésében, illetve a gyermekhez való hozzáállásában. Fontos, hogy a szülők felismerjék: a gyermeknevelés közös feladat és ez által megkönnyítve egymás életét, további gyermekeket vállaljanak. Terjesztésüket a védőnői hálózat vállalta fel, ingyenesen eljuttatják minden várandós kismamának. Részt vettünk a Népesedési Kerekasztal soron következő ülésének szervezésében az adott téma vezető szakértőivel.

A 2012. év jól kezdődött, példátlan sikerként könyvelhettük el, hogy január 8.-án a Parlamentben a gyermekvállalás támogatásáról mind az öt parlamenti párt aláírta a nyilatkozatot, amit a Mozgalom kezdeményezett!

Április 3. azonban a mozgalom történetében örökre feketebetűs marad. Váratlanul elhunyt alapítónk, prof. dr. Kopp Mária. Személye pótolhatatlan, munkássága megkérdőjelezhetetlen, érdemei elvülhetetlenek.

Innentől kezdve kisebbik lánya, Skrabski Fruzsina vette át a közös Ügy továbbvitelét, ma ő a mozgalom PR felelőse, Székely András a vezetője, és Vigh József az ügyek megvalósításáért felelős vezető.

Mivel bárki csatlakozhat a Mozgalomhoz, amennyiben fontosnak tartja a céljaink elérését, ezért kezdetektől felkaroltuk azokat az elképzeléseket, kreatív színes ötleteket, mellyel szélesebb körben meg tudjuk szólítani a családokat. Így tudtuk megvalósítani mára a **Babazászló** ötletét, melynek célja, hogy az intézmények, otthonok falán jelezzük zászlóval, ha valahol kisbaba születik, hiszen ez a közösségnek is érték, öröm. Régen hagyomány volt, hogy a kisbabás otthonokat a környéken lakók néhány hétig segítették a szülés után. A **Bababölcsőt** Czotter András asztalosmester készítette el, és ajánlotta fel a mozgalomnak. A bölcső vándorol, vagyis amint kinövi újszülött lakója, az új jelentkezők közül sorolással döntjük el és juttatjuk el a következő kis tulajdonosának. Évente írunk ki „család-

ban élni jó” kisfilm és rajzpályázatot. Fontos számunkra a munka-magánélet egyensúlyának segítése mind a vállalati oldali, mind a munkavállalói oldali szereplők szempontjából. Idén indítottuk el a **balansz.info** tematizált internetes oldalt, mely sokféle információt és konkrét HR/munkaügyi támogatást nyújt e témákban mindkét csoport számára.

Büszkék vagyunk arra, hogy szakértőink mellett jelenleg több ezer önkéntesünk van és számos szervezet is támogatja munkánkat. Facebook rajongói táborunk napról napra bővül, ebben a pillanatban 5773.

Három Királyfi, Három Királynő Mozgalom kezdeményezésére az öt parlamenti párt támogatásával

Nyilatkozat a kívánt gyermekek megszületéséért

A magyar népesség csökkenése nagyon súlyos gazdasági, szociális problémát jelent az országnak, miközben a magyar fiatalok gyerekbarátok és a képzett rétegekben sokkal több gyermeket szeretnének, mint amennyi végül megszületik. Elismerjük a Kopp Mária által képviselt, a demográfiai helyzetet érintő értékeket és feladatokat, ezért azok megvalósításáért a következő nyilatkozatot tesszük:

Alapvető célkitűzésünk, hogy olyan körülményeket teremtsünk, amelyben azok a fiatalok, akik több gyermeket szeretnének, mint ahányat vállalnak – biztonsággal alapíthassanak családot, miközben a karrierjüket is építhetik.

Ezért vállaljuk, hogy kormányon és ellenzéki szerepben is támogatjuk a népesség növelését célzó javaslatokat.

Semmilyen pozícióban sem most, sem a jövőben nem hozunk vagy támogatunk olyan döntéseket, amelyek a gyermekek vállalását gátolják. Támogatjuk a gyermekvállalást ösztönző adórendszer, a fiatalok lakhatási problémáinak megoldását. Elismerjük, hogy alapvető cél a kisgyermekes szülőket, elsősorban az édesanyákat érintő negatív diszkrimináció felszámolása, a munkahelyek megteremtése a fiatal szülők számára, a gyerekvállalást támogató gazdasági és társadalmi környezet létrehozása.

Vállaljuk, hogy a párt, amit képviselünk, támogatja döntéseiben és kommunikációjában a gyermekvállalást, a családokat és mindenben segíti őket. Mindent megteszünk azért, hogy olyan körülményeket biztosítsunk, hogy a kívánt, tervezett gyermekek világra jöhessenek.

Kelt: Budapesten, 2013. január 08.

Harrach Péter frakcióvezető Kereszténydemokrata Néppárt	Mesterházy Attila frakcióvezető Magyar Szocialista Párt
Rogán Antal frakcióvezető Fidesz - Magyar Polgári Szövetség	Schiffer András frakcióvezető Lehet Más a Politika
Vona Gábor frakcióvezető Jobbik Magyarorszáért Mozgalom	

NŐNEK SZÜLETTÜNK

Család és hivatás: vagy-vagy, vagy is-is?

Régi ígéretemnek teszek eleget, amikor megírom ezt a cikket. Az ígéretet Dr. Simon Lajos főorvos úrnak tettem, aki halála előtt néhány héttel felhívott és megígértette velem, hogy az előzőleg, a Bioetikai Társaság ülésén, ugyanezen a címen megtartott előadásomat (2009. május 6) a Magyar Bioetikai Szemle számára megírom. Azóta ezt az előadást felkérésre többfelé előadtam sikerrel, de megírni nem tudtam.

Szeretném ezt az írást Dr. Simon Lajos aneszteziológus kollégám emlékére tisztelettel ajánlani, aki amíg élt, lelkesen szervezte a Társaság üléseit és újságját, és szerény, de kiváló orvos volt.

Mikor és hogyan szembesültem e kérdéskörrel?

Az ötlet, hogy ezzel foglalkozzak Fülemen Róza és Dr. Mikola István házaspár meghívásának volt köszönhető. Ők, 2008. március 6-án, Érden, nagyszabású „Nőnap Konferenciát” szerveztek, igen jeles előadókkal, mint Jókai Anna, Csath Magdolna, Sunyovszky Szilvia, Hegedüs Zsuzsa, stb. Erre a konferenciára engem is meghívtak előadóként, mint egyedüli orvost. Az ülés célja az volt, hogy mi nők tegyünk valamit azért, hogy ”mentsük meg a férfiakat”.

Vannak olyan foglalkozások, hivatások, melyek egész embert kívánnak, ha jól akarjuk csinálni. Megfigyeltem, hogy híres orvos professzorok mögött rendszerint olyan feleség áll, aki biztos és nyugodt otthoni háttérrel nyújt, megteremtve férjének a nagyon nehéz és felelősség teljes munka lehetőségét.

Tehát, ha az orvosi hivatás teljes embert kíván, akkor *az anyai hivatás* százszor annyit. Ezek után felteszem a kérdést, mi legyen azzal a nővel, aki orvos lesz és gyermekeket is vállal? Erre próbálok választ adni saját tapasztalataim alapján, *hiszen* 44 évig (1963 – 2007) voltam orvos, két gyermeket hoztam a világra és neveltem fel.

Életutam - röviden

Amióta megszülettem, mindig szerettem nőnemű lenni. Eszembe sem jutott, hogy jobb lenne, ha fiú lennék. Megfogantatásomkor testembe és a lelkembe is be lett kódolva női mivoltom, annak összes tulajdonságaival együtt.

A Szent Biblia Mózes első könyvében írja: 27. „*Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfiúvá és asszonnyá teremté őket.*” 28. „*És megáldá Isten őket és mondá nekik: szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet és hajtások birodalmatok alá.*”

A Biblia szerint tehát Isten egyértelműen egyenlőnek, de nem egyformának teremtette a férfit és a nőt. A férfi és a nő különbözősége, a nemiség fenntartás nélküli igenlése az eltérő elrendelés miatt Isten jó teremtese, írta Werner Neuer a „Férfi és a nő keresztény szemszögből” című könyvében. (1).

Nem csak testünk, de agyunk anatómiai és funkcionális felépítése is különböző. Csak néhány példa: a női agyi féltekék „oldalísága” nem annyira kifejezett, a két féltekét összekötő „kérgetes test” nőknél fejlettebb, ezért az érzelmi élet, a személyiség kiegyensúlyozottabb, különbözőképpen észleljük a dolgokat és mást tartunk fontosnak abból, amit észreveszünk. Egyszerre több dologra tudunk odafigyelni és végezni, egyszóval az agyunk másképpen szerveződött, és még rengeteg eltérés van, melyekről sokat olvashatunk agykutatók műveiben. Mindezek az anatómiai eltérések azért vannak, hogy mindkét nem el tudja látni alapvető feladatát az életben. Ezek az eltérések már egész kicsi korban jelentkeznek, másként mozog, játszik, viselkedik már egy 1-2 éves kisfiú, mint egy kisleány.

Ha valaki nem hisz a teremtésben, az evolúció is mindig az ésszerűség és szükségesség alapján működött és lettünk olyanná, amilyenekké lettünk. De elgondolkoztató lenne számukra, hogy ez mind csak úgy véletlenül, magától jött létre?

A nők alapvető és legfontosabb feladata az *anyaság*, melyre születésunktől kiválasztottak vagyunk. Egy leánygyermek éppúgy álmodozik arról, hogy mi szeretne lenni, és lesz is belőle bárki, orvos, pilóta, tanár, politikus, buszvezető, úrhajós, stb., mert ember, és mindent képes megtanulni, kiváló eredményeket érnek el éppen úgy, mint férfítársaik. A probléma akkor kezdődik el, amikor megszületik az első gyermek, márpedig többnyire hála Istennek megszületik. Egyszer csak elemi erővel feltámad minden nőben a vágy a gyermek iránt. Ha ezt a vágyakozást a szakmai karrierje miatt el is nyomja, később nagyon megbánja és nagyon szerencsétlen lesz. Hogy ez a vágy milyen erős, bizonyítja az, hogy mennyi áldozatot képesek meghozni a gyermekért azok az asszonyok, akiknek valamilyen okból nem lehet gyermekük és ez független foglalkozásától, karrierjétől stb. Ilyenkor a gyermek mindennél fontosabbá válik.

A sokkhatást az váltja ki, amikor hazamennek a kórházból és a mama rádöbben arra, hogy babája mennyire kis esendő lény és léte elsősorban az ő gondoskodásától függ a nap 24 órájában. A baba 9 hónapon keresztül hallja a mama szívdobogását, hangját, érzi melegét, illatát, hiszen együtt élnek és világrajövele után az anya közelsége jelenti számára a biztonságot. Láttak-e már gyermeket sírni, akit édesanyja a testén visz? Én soha. Kiért kiált a gyermek, de még sokszor a felnőtt is, ha valami baja van? Mama!!! A szoptatás nem csak a táplálást jelenti, hanem ennek a szoros együttlétnek a folytatását is. A szoptatás valamilyen okból történő elmaradása gyakran okoz a későbbiekben magatartásbeli eltéréseket a gyermek fejlődése során. Amikor az anya szembesül azzal a problémával, hogy vissza kell menjen dolgozni és nem csak a gyermek, de munkája is egész embert kívánna, rémülten néz a jövőbe, hogyan is lesz belőle két ember. Melyiket adja fel, vagy melyik fog károsodni miatta, a gyermeke vagy a hivatása, mert az egyik biztosan. Különösen azok sínylik ezt meg nagyon, kiknek foglalkozása nem csak munka, hanem hivatás is (pl. orvos, művész stb.). Egy gyermeknek azonban két szülője van. Az apa jelenléte és részvétele a gyermek nevelésében az első perctől fogva nagyon fontos és szükséges. Először is fontos a gyermek miatt, másodszor nagyon sokat tud segíteni az ilyen „tudathasadásos” anya élethelyzetén. De bármilyen „jó” is egy apa, csecsemőkorban, egy gyermeknek elsősorban a mamájára van szüksége.

Az életút nehézségei

Kétszeresen hátrányos helyzetben éltem le az életemet. egyrészt, mint orvos, másrészt, mint nő. Ehhez jött még, mint vezető beosztású egyénre, az a sok harc is amit a hozzá nem értő egészségügyi vezetőkkel kellett a munka feltételei érdekében megvívnom.

Orvos voltam 44 évig, mindvégig szívsebészeti aneszteziológus és intenzív terapeuta. 28 éves koromtól vezető beosztásban dolgoztam, mert ez az ága az orvostudománynak akkoriban indult és nem voltak elődeink a szakmában.

Szerencsére nekem volt 4 évig Pálos László, kitől 4 évig sok mindent megtanulhatam, de Ő elhagyta a szívsebészetet megélhetési gondok miatt és én, a továbbiakban, mint kezdő úszó, akit a mély vízbe dobtak (hiszen ez a 4 év az orvosi gyakorlatban túl kevés) egyedül kapálózhattam és tanultam meg úszni segítség nélkül. Azokat a módszereket, amiket ma is alkalmaznak a szívsebészeti aneszteziológiában és intenzív terápiában, beleértve a zárt mellkason végzett újraélesztést is, mi vezettük be hazánkban elsőként. Büszkéek lehettünk arra, hogy a 60-as években közép-európában, beleértve Ausztriát és Svájcot is, csak Magyarországon végeztünk nyitott szívű műtétet. A 44 év alatt sok ezer beteget altattam és ennek többszörösét kezeltük munkatársaimmal az intenzív osztályon. Kutattam, tudományos fokozatot szereztem, oktattam és két gyermeket hoztam a világra és neveltem fel. A gyerekek közül egyik sem lett orvos, egyik az ELTE bölcsészkarán, másik fizika, matematika szakán végeztek. Ez főként azért történt, mert nem akartak úgy élni, ahogyan mi éltünk, másrészt talán örökölt hajlam is szerepet játszott ebben, mert pedagógus családból származunk. Mindkét gyermekem házasságban él. Fiamnak három gyermeke van, két fiú 7 és 5 évesek és egy három éves kislány. Lányomnak két gyermeke van, egy 5 éves kisfiú és egy 2 és fél éves kislány.

Orvosnak lenni hazánkban

Orvosnak lenni Magyarországon hátrányos helyzet. Az orvosi hivatás velejárója - de nem csak nálunk - a rendkívül nagy fizikai és mentális megterhelés. Ide sorolandó a hosszú, nem betartható munkaidő, az állandó készenlét, a krónikus kialvatlanság (ez utóbbiakban már történt némi változtatás), nagy felelősség és a stresszek sokasága. A munkánk tétje emberek élete és ezt a terhet mindannyian tudjuk, érezzük és visszük magunkkal a magánéletünkbe is. Mindezekhez társul a magánélet háttérbe szorítása. Ki kell hangsúlyoznom, hogy orvosnak lenni nem foglalkozás, hanem hivatás, de semmiképpen nem üzlet és profit. Alapvető törvény a gyógyításban a bizalom, bizalom a gyógyító orvosban, bizalom a gyógyulásban. Ez a krónikus stressz helyzet eredményezi, hogy az orvosok körében sokkal nagyobb számban fordul elő depresszió, öngyilkosság, szívinfarktus, daganatos betegség, gyomorfekély, mint egyéb diplomás társainknál. Öngyilkosság vonatkozásában az aneszteziológusoké kimagasló. Az ok többnyire a saját magukkal szemben támasztott indokolatlan inszufficiencia érzés. Az aneszteziológia azért foglal el e-tekintetben olyan különleges helyet, mert Csernohorszky Vilmos, egy Németországban élő magyar aneszteziológus igen szépen megfogalmazott írása szerint: „Az aneszteziológus fejére és kezére Isten valóban a legfőbb értéket jelentő teremtményének az embernek sorsa és élete van

bízva. Ez persze a többi szakmában is így van. De ez a reláció sehol sem olyan direkt, közvetlen és akut, mint éppen az aneszteziológiában. Ezért az aneszteziológus úgy lépjen minden reggel a műtőasztalhoz és úgy álljon az altatókészülék mellé, mint amikor a pap az oltár elé térdel bemutatni a szentmise áldozatot, Szent alázattal” (2).

A második hátrányos helyzet az orvosi hivatásban – a női lét.

Az első és a legfontosabb probléma, ami ebből származik, a *szerepkonfliktus*. Minden dolgozó nő problémája ez: a család vagy a munka. Az emancipációs törekvések hátulütője lett ez a kérdés. Hogyan lehet ezt a kettőt összeegyeztetni? A nők szerepe nem csak az anyaságban fontos, hanem az anyai szeretet sokaságával tartja össze az egész családot, mint a társadalom alappillérét, melynek eredménye, egészséges lelkületű emberkéik felnevelése. Ma Magyarországon az orvosok több mint fele nő és miután többségének családja és gyermeke van, küszködik ezzel a problémával. Mégis vállalja gyermekét sokkal inkább, mint a többi diplomás nő. Ennek az orvosi hivatásból eredő saját okai vannak. Emlékszem, hogy amikor dolgoztam és rendszeresen bent kellett maradnom a betegek miatt (nem pénzért, mert orvosnak nem fizettek túlórárt), furdalt a lelkiismeret, hogy már megint nem vagyok együtt a gyerekeimmel. Ha otthon voltam szorongtam azért, hogy nincs időm eléggé tovább képeznem magam, aminek az lehet a következménye, hogy valakit a tudásom esetleges hiányossága miatt, nem tudok megmenteni. Így ez egy örök szorongást, feszültséget okozott, amit megérezett a család is. Istenem hányszor, de hányszor átkoztam ezt a világot és szerettem volna 100 évvel korábban élni, amikor a nőkre nem nehezedett ekkora kettős teher.

Ennek a konfliktus helyzetnek az elhárítására az alábbi lehetőségek vannak: a férjek nagyfokú szerepvállalása a családi életben; nagyszülők, vagy alkalmazott igénybevétele. Ez utóbbi nyugat Európában a szokásos út, nálunk az orvosok kis fizetése miatt nem járható. Ha az említett megoldások alkalmazhatók, akkor a hivatás is és a család is működik. A legtöbben úgy menekülnek ki ebből a helyzetből, hogy eredeti szeretet szakmájukat könnyebbre váltják, ahol nincs ügyelet, rövidebb a munkaidő, de mindenképpen törést szenved eredetileg elképzelt hivatásuk, karrierjük. Vannak, akik a gyermektelenséget vállalják hivatásukért. Ez utóbbiak kompromisszumot jelentenek a hivatás vagy a család kárára.

Ki kell emelnem a család szerepére a gyermekek személyiség fejlődésében. A család a házasság révén jön létre. A házasság a Teremtő törvénye szerint, a férfi és a nő között létrejött örök szövetség gyermekeik felnevelésére és egymás boldogítására. Egészséges lelkületű gyermek felneveléséhez apára és anyára van szükség. A család egy olyan erőforrás, melynek ereje a szeretetből fakad. Már óvodáskortól nevelni kell a gyermeket a családban a férfi és a nő, az anya és az apa szerepére. Ha ezt tesszük, a későbbiekben gyermekeink életét könnyítjük meg, mert jobban és könnyedebben fognak megfelelni feladatuknak. A gyermek fejlődő személyiség, kinek fejlődését genetikai adottságai határozzák meg, mely a nemükre is vonatkozik. Az a nő, illetőleg férfi, kinek kiegyensúlyozott családi háttere van sikeresebb a szakmai életben is, és ez a nőkre kifejezetten érvényes. A családdal rendelkező nőies nő többet alkot a foglalkozásában is, mint az

önmegvalósító, férfias küllemű „kékharisnya”. Tehát, ha nőnek születted, legyél ízig-vérig nő, bármi a foglalkozásod. Idejekorán tanul meg, hogyan kell egy újszülöttel bánni, hogyan kell egy családot férjeddal együtt szeretettel összetartani, egymást kiegészítve a problémákat megoldani és egymásnak támaszai lenni. Ne szégyelld, hogy tudsz főzni, mosni, takarítani, inkább tanul meg minél tökéletesebben elvégezni és tanítsd meg házastársadat is, ha még nem tudna, hogy segíteni tudjatok egymásnak. Az is ismert tény, hogy aki kiegyensúlyozott családi életet él, ritkábban betegszik meg, és ha megbetegszik, hamarabb gyógyul meg.

A fentiek az élet valóságáról és igazságáról szólnak. Ezzel szemben áll az un. „gender” elmélet, mely *összekeveri a különbözőséget az egyenlőtlenséggel*. Itt most szeretném újra kihangsúlyozni, hogy az egyenlőtlenséget az emberek hozták létre. Isten a nőket a férfikkal egyenlőnek teremtette, csak más feladatokkal látta el és hogy ennek megfelelően különbözőek vagyunk. A férfi és a nő a teremtésben kiegészítik egymást, s ha ez így maradt volna, nem lett volna szükség az emancipációs mozgalmakra. A teremtésben Isten a nőkre bízta a legnagyobb feladatot, az anyaságot. Ez egy olyan felelősségteljes, komoly feladat, mely igazán felnőtte a nőket tette a világban. Ezért Jézus is a legfontosabb közlendőit asszonyokra bízta. A samariai asszonyra Messiás mivoltát, a harmad napon sírjához igyekvő asszonyokra feltámadásának örömhírét. A házasságtörő asszonyt megkövezni akaró férfiakat szembesítette bűneikkel és megmentette életét.

Mit kezdünk az un. „gender” elmélettel?

A jelen társadalmi helyzetben, - amikor a nők is dolgoznak, legalább annyi lány tanul tovább mint fiú és a mai munka világában a testi erőnek sokkal kisebb a jelentősége - foglalkozni kell azzal a „gender”, problémával mely a férfi és a nő harmonikus együttélését és gyermekvállalását teszi lehetővé korunkban. Itt utalok Kopp Mária munkásságára, melyben világosan kifejti, hogy a gyermekeket fel kell készíteni az olyan családi életre, melyben mindketten részt vesznek az otthoni problémák megoldásában. Egyébként a férfiak túlélésében, mely, most hazánkban katasztrofális, jelentős javulást eredményez, ha számukra a család értékrendje megnövekszik a munkahelyi és társadalmi helyzetükhöz képest (3).

Ezzel a szemlélettel szemben az utóbbi két évtizedben a „Gender mainstreaming” jelszava alatt egy olyan agresszív eszement ideológia lopakodik be az emberiség normális életfelfogásába mely az embert egy „lumbosacralis” lényé szűkíti le. A gender-elmélet szerint az ember valamiféle semleges nemű lénynek születik, akinek alapvető joga és képessége, hogy maga határozza meg nemét, szexuális kapcsolatainak formáját. A „nem” jelölésére két kifejezést használ: sex a biológiai nem, a gender a társadalmi nem. Az elmélet ideológusai szerint a gender teljességgel a társadalom terméke, az ember nem születik nőnek, vagy férfinak, hanem azzá nevelődik. A genderideológia így eljut a nemek, sőt a család tagadásáig. Szerintük a nők elnyomásának helye a család. A férfi és a női nem egyenlőségének feltétele a házasság és a család megszüntetése, stratégiájuk arra irányul, hogy a nők „felszabaduljanak” az anyaság terhei alól, ahelyett hogy segítsenek annak minél tökéletesebbé tételéhez. Céljuk a nemek teljes átértelmezése. Szerintük 5 illetőleg 6 nem létezik: hetero-,

illetőleg homoszexuális nők és férfiak, biszexuálisok és transzvesztiták. Az ú.n. „gender mainstreaming” (főirány) saját értékrendszerét a jövő nemzedék teljes szellemi, kulturális, etikai átnevelésével akarja elérni, már óvodás kórtól. Elterjedésének stílusa rendkívül agresszív és alattomos, hasonlóan a náci és kommunizmus ideológiáihoz. Ha egy hagyományos értékeken felnőtt ember először találkozik ezzel a kérdéssel, nem hiszi el, annyira abszurdnak és ellenszenvesnek tartja. A genderideológia képviselői ezt tudván, először a nők és homoszexuálisok egyenjogúságáért való harcot hirdették meg, mellyel egyébként minden jóérezsű ember egyetért. Lopakodva egyre jobban terjed világszerte a neoliborális eszmerendszer alapján. Diszkriminatív, mert az eltérő elveket vallókat „homofóboknak”, heteroszexistáknak” nevezik, ellenségnek kezelik és üldözik. A liberalizmus, a demokratizmus és a relativizmus köntösébe bújva diktatúrához vezet (Madách, Orwell). Egy agresszív kisebbség jogvédő köntösbe bújva folyamatosan támadja a többséget.

A gender ideológia célja: eltörölni az emberi méltóságot, szétrombolni a család intézményét, semmibe venni a házasságot, degradálni az anyaságot, támogatni a perverz szexuális praktikákat, a szexuális promiszkuitást és a tinédzserek közötti szexualitást, lejáratni a keresztény értékeket. S, ha ezt elérték létrehozni egy olyan embert, aki azt sem tudja, hogy fiú-e vagy lány, sehova sem tartozik, egyedül van, ezért retteg és szabadon manipulálható (4).

Az elmúlt 20 évben a „Gender mainstreaming” képviselői hatalmas gyakorlati eredményeket értek el az ENSZ-ben, az EU-ban miközben az emberek nem is tudtak róla. 1995-ben az ENSZ, 1966-ban Az EU elkötelezte magát mellette, 2006-tól a homofóbiát a rasszizmussal és az antiszemitizmussal egy sorba sorolják. 2008-tól az EU parlament határozata alapján száműzni kell a nemekre utaló kifejezéseket ill. magatartásformákat az oktatásban. 2002 és 2010 között hazánk akkori vezetői is lelkesen igyekeztek csatlakozni a „Gender mainstreaming” elvárásaihoz. Az emberek fejében a „tantus” akkor kezdett el leesni, amikor 2010 elején életbe léptették az „óvodai rendeletet”, amit az Orbán kormány azonnal megszüntetett.

Befejezésül a válaszom a címben feltett kérdésre a megoldás az „*is-is*”. Szeretném remélni azonban, hogy az a tény, hogy valaki nőnek születik a jövőben nem jelent majd egy erőfeletti küzdelmet és hátrányos helyzetet mind a munkahelyen, mind a családban. Örömmel láttam az „Új Ember” 2014. november 16. számában annak a könyvnek az ismertetését, mely pedagógusok számára készült és az új nemzeti alaptantervben a családi életre és a kapcsolati készségre nevelésre készíti fel őket. Címe: „Családi életre és kapcsolati kultúrára felkészítés” Továbbá Kopp Mária a Népesedési Kerekasztal szakmaközi csoporton belül elindított egy Családi Életre Nevelés (CSÉN) munkacsoportot.

Irodalom

1. WERNER NEUER: Férfi és a nő keresztény szemszögből. Részlet az azonos című könyvből a Szt. Margit Lap 67. és 68. számában 2001-2002.
2. CSERNOHORSZKY VILMOS: Két felvonásos történet – a hazai aneszteziológia kialakulása a kezdetektől 1968-ig. Aneszteziológia és Intenzív Terápia. 1999. XXIX. Supplementum 1. 12-16.
3. KOPP MÁRIA: Skóciai Szent Margit a gender kutatások szentje? Magyar Bioetikai Szemle 2010. 1-2. 56-61.

4. TOMKA FERENC: A szexuális forradalomtól a gender forradalomig. Magyar Bioetikai Szemle 2010. 1-2. 62-74.

A témakörben elhangzott előadásaim:

1. Nőnap Konferencia. Érd, Thermál Hotel 2008. március 8.
2. Magyar Bioetikai Társaság Tudományos Ülése. 2009. május 6.
3. Keresztény Egészségügyiek Dr Batthyány László Egyesületének Ülése 2009. december 11.
4. Dr Batthyány László Orvostudományi Egyesület Ülése 2010. március 19.
5. Mária Rádió: Rafael – Isten gyógyít. Beszélgetés Molnár István atyával 2010. október 6.
6. Pilisi Lélekigazító Szellemi Képző- és Gyógyító Műhely 2011. augusztus 16.

HÍREK - KÖZLEMÉNYEK

Ezúton tájékoztatjuk tisztelt Tagtársainkat, hogy a Magyar Bioetikai Társaság következő tudományos üléseire **2015. április 29-én szerdán 17 óra 30 perctől és május 28-án csütörtökön 16 órától** kerül sor.

Április 29-én

Rojkovich Ádám: **Cyberteológia** címmel tart előadást.

Előtte a szokásoknak megfelelően 16 óra 30 perctől elnökségi ülést tartunk.

Helyszín:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar dékáni tanácsterem
Budapest, VIII. ker. Szentkirályi u. 28. II. em.

Május 28-án

a Semmelweis Egyetem ÁOK Magatartástudományi Intézettel közös tudományos ülésre kerül sor „**Súlyos krónikus betegek ellátásának etikai és szakmai kérdései**” témakörben, dr. Blaskovich Erzsébet, dr. Hegedűs Katalin, dr. Kovács József és dr. Toldy-Schedel Emil előadásával, majd kerekasztal beszélgetéssel.

Helyszín:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar díszterem
Budapest, VIII. ker. Szentkirályi u. 28. II. em.

Minden érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk mindkét rendezvényünkre!

*

Továbbra is tisztelettel kéri a Vezetőség a Társaság tagságát és a bioetika iránt érdeklődőket, hogy 2014. évi személyi jövedelemadójuk 1 %-ának felajánlásával támogassák a Társaságnak az etikai értékek széles körű ismertetése érdekében kifejtett tevékenységét. Az 1 % felajánlása a személyi jövedelemadó bevallásával tehető meg a korábbi években megszokott módon.

A kedvezményezett adószáma: **18052277-1-42**

Neve: **Magyar Bioetikai Társaság.**

Nélkülözhetetlen támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

FELHÍVÁS SZERZŐINKHEZ

Az 1994-ben alapított lap a Magyar Bioetikai Társaság tudományos folyóirata, mely elsődleges feladatának tekinti, a Társaság Alapszabályában megfogalmazott céloknak („... a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozása és fejlesztése..... különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére és védelmére, az emberi jogok megvalósításának elősegítésére, az orvosi etika gondjaira, a társadalom és a gazdaság etikai kérdéseire, az emberek kölcsönös megbecsülésének alapján, az emberi környezet és a természet megőrzésének és fejlesztésének feladataira...”) megfelelő cikkek közlését. Ezek lehetnek tanulmányok, előadások, referátumok, beszámolók valamint folyóirat- és könyvismertetések.

A kéziratról általában

A kéziratot lehetőleg számítógépes szerkesztéssel doc vagy docx formátumban, 2,5 cm-es margóval, másfeles sortávolsággal, Times New Roman 12-es betűnagysággal kérjük elkészíteni és lehetőleg elektronikus úton megküldeni a bioetikai.tarsasag@gmail.com e-mail címre. A kézirat terjedelme kb. 30.000 karakter, ami 7-8 oldalnak (A/4) felel meg. Az ábrák, képek, diagramok terjedelmének is ebbe az oldalszámba kell beleférnie.

Az elfogadás feltétele, a kézirat leadási határidejének betartása, valamint hogy csak másutt nem közölt vagy egyidejűleg közlésre be nem nyújtott kéziratot fogadunk el. A beérkezett munkák közlésének elbírálását a szerkesztő bizottság végzi. Az esetleges korrek-túrát minden esetben megküldjük a szerzőnek, annak jóváhagyása végett. Rövidítéseket a fogalom első említése után zárójelben kérjük leírni. A dolgozat végén az irodalomjegyzék után kérjük megadni a „Szerzőink” címszó alatt megjelölni kívánt szerző titulását.

A fejléc: tartalmazza a közlésre szánt munka címét (rövidítés nélkül) és a szerző(k) nevét.

Kulcsszavak: tartalmilag lefedő, 5-8 kulcsszó megadását kérjük megadni

Irodalomjegyzék

Az irodalmi hivatkozásokat a szövegben a kérdéses mondat után zárójelben, arab számmal jelöljük. Az irodalomjegyzékben a szerzők neve nem alfabetikus sorrendben, hanem a szövegben való megjelenés sorrendjében következik.

A sorrend: szerző(k), a hivatkozott dolgozat pontos címe, a folyóirat neve, megjelenés éve, száma, valamint a dolgozat első és utolsó oldalszáma. Könyv esetében a fejezet szerzője, a fejezet címe, a könyv szerkesztője, a könyv címe, kiadója, kiadás helye, évszáma, valamint a hivatkozott fejezet első és utolsó oldalszáma. Az irodalomjegyzék hitelességéért a szerzők a felelősek.

SZERZŐINK

FRIVALDSZKY Edit

Emberi Méltóság Központ igazgatója

HÁMORI Antal

főiskolai docens, állami- és jogtudományi, valamint kánonjogi doktor

KÉK Emerencia

PhD, főiskolai adjunktus, Sapientia SzHF Morálteológiai Tanszék

KOVÁCS József

MTA doktora, egyetemi tanár, Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet

KROÓ Mária

PhD, nyugdíjas szívsebészeti aneszteziológus, intenzív terapeuta

PÁLFAY Erzsébet

andragógus, mentálhigiénés szakember

